

KU LEUVEN

**FACULTEIT SOCIALE WETENSCHAPPEN
MASTER OF SCIENCE IN DE SOCIOLOGIE**

Bedreigt immigratie de steun voor de welvaartsstaat?

**Een comparatief onderzoek naar immigratie en
welvaartsstaatlegitimiteit in Europa**

Promotor : Prof. Dr. B. MEULEMAN
Verslaggever : Prof. Dr. G. LOOSVELDT

MASTERPROEF
aangeboden tot het
verkrijgen van de graad van
Master of Science in de
Sociologie
door
Sascha SPIKIC

academiejaar 2013-2014

KU LEUVEN

**FACULTEIT SOCIALE WETENSCHAPPEN
MASTER OF SCIENCE IN DE SOCIOLOGIE**

Bedreigt immigratie de steun voor de welvaartsstaat?

**Een comparatief onderzoek naar immigratie en
welvaartsstaatlegitimiteit in Europa**

Promotor : Prof. Dr. B. MEULEMAN
Verslaggever : Prof. Dr. G. LOOSVELDT

MASTERPROEF
aangeboden tot het
verkrijgen van de graad van
Master of Science in de
Sociologie
door
Sascha SPIKIC

academiejaar 2013-2014

Samenvatting

Velen waarschuwen dat de grootschalige immigratie zal leiden tot een veramerikanisering van de Europese welvaartsstaten. Gemotiveerd door de literatuur omtrent etnische heterogeniteit en herverdeling, onderzoeken we de relatie tussen de grootte van de immigrantenpopulatie en welvaartsstaatlegitimiteit in een comparatief onderzoek met 19 landen, gebruikmakend van data van de European Social Survey. Het concept immigratie wordt uitvoerig gemeten aan de hand van vier indicatoren, terwijl welvaartsstaatlegitimiteit multidimensionaal behandeld wordt. Ondanks het gedetailleerde onderzoeksdesign wordt er geen significant negatief verband gevonden tussen het aantal immigranten en welvaartsstaatsteun. Ook de rol van anti-immigratie partijen als moderator kan niet worden bevestigd. De resultaten leveren dan ook geen bewijs dat immigratie de Europese welvaartsstaten bedreigt.

Inhoud	
Tabellen	9
Figuren	11
Dankwoord	12
Inleiding	13
DEEL 1. Theoretische achtergrond	15
1. Migratie	15
1.1. Migratiegolven	15
1.2. Migratie meten	17
1.3. Immigratiecijfers	19
2. Welvaartsstaatlegitimiteit	24
3. Bestaande literatuur	27
3.1. Immigratie, een gevaar voor de welvaartsstaat.	27
3.2. Vals alarm.	33
3.3. Anti-immigratie politiek, het indirecte gevaar?	38
DEEL 2: Probleemstelling	40
1. Onderzoeksvraag en hypothesen	40
2. Conceptueel model	44
DEEL 3: Data en methoden	49
1. Databronnen	49
2. Operationalisering	51
2.1. Afhankelijke variabelen	51
2.2. Onafhankelijke variabelen: individueel niveau	54
2.3. Onafhankelijke variabelen: nationaal niveau	56
DEEL 4: Analyse en resultaten	58
1. Analytische strategie	58
2. Beschrijvende analyse	60
3. Het multilevel model	66
3.1. Het nulmodel	67
3.2. Eén-niveau-model	69
3.3. Twee-niveau-model	73
Discussie	88

Eindnoten	92
Bibliografie	93
Bijlagen	99

Tabellen

Tabel 1. Factoranalyse voor de variabele range.	53
Tabel 2. Chronbachs Alpha van de variabele range met verwijderde items.	53
Tabel 3. Pearsons r van de immigratie-indicatoren en de nationale gemiddeldes van de drie dimensies van welvaartsstaatlegitimitieit.	63
Tabel 4. Nulmodellen M1 tot M3.	68
Tabel 5. Eén-niveau-modellen M4 tot M6.	69
Tabel 6. Multilevel modellen M7 tot M10: Goal-dimensie en immigratievariabelen.	75
Tabel 7. Multilevel modellen M11 tot M14: Range-dimensie en immigratievariabelen.	76
Tabel 8. Multilevel modellen M15 tot M18: Degree-dimensie en immigratievariabelen.	77
Tabel 9. Multilevel modellen M19 tot M22: Degree-dimensie en immigratievariabelen (zonder Hongarije).	78
Tabel 10. Multilevel modellen 23 tot 27: Goal-dimensie, immigratie en nationale controlevariabelen.	82
Tabel 11. Multilevel modellen 28 tot 29: Goal-dimensie, immigratie en nationale controlevariabelen.	83
Tabel 12. Multilevel modellen 30 tot 34: Range-dimensie, immigratie en nationale controlevariabelen.	84
Tabel 13. Multilevel modellen 35 tot 36: Range-dimensie, immigratie en nationale controlevariabelen.	85
Tabel 14. Multilevel modellen 37 tot 41: Degree-dimensie, immigratie en nationale controlevariabelen.	86

Tabel 15. Multilevel modellen 42 tot 43: Degree-dimensie, immigratie en nationale controlevariabelen.	87
Tabel 16. Nationale percentages op de immigratie-indicatoren.	99
Tabel 17. Nationale waarden van de macro-controle variabelen.	100
Tabel 18. Beschrijvende statistieken van de continue variabelen.	102
Tabel 19. Frequenties van de categoriale variabelen.	103

Figuren

Figuur 1. Percentage buitenlandse populatie 2013	21
Figuur 2. Percentage bevolking dat in het buitenland geboren is 2013	23
Figuur 3. Conceptueel model	48
Figuur 4. Nationale gemiddelde scores voor de goal-dimensie.	61
Figuur 5. Nationale gemiddelde scores voor de range-dimensie.	61
Figuur 6. Nationale gemiddelde scores voor de degree-dimensie.	62
Figuur 7. Scatterplot van percentage buitenlands geboren en de nationale gemiddelde score op de goal-dimensie.	64
Figuur 8. Scatterplot van percentage buitenlands geboren en de nationale gemiddelde score op de range-dimensie.	64
Figuur 10. Scatterplot van percentage buitenlands geboren en de nationale gemiddelde score op de degree-dimensie.	65

Dankwoord

Bij deze wens ik iedereen te bedanken zonder wie deze masterproef niet mogelijk was geweest.

Een grote dank gaat uit naar professor Bart Meuleman, voor zijn uitstekende en enthousiaste begeleiding. En naar Sharon Baute, die geen e-mail onbeantwoord liet.

Natuurlijk mag ik professor Wim van Oorschot en de leden van mijn intervisiegroep niet onvermeld laten. Hun opbouwende kritiek en adviezen werden zeer geapprecieerd.

Vervolgens wens ik mijn ouders te bedanken, voor hun grote geduld en de opofferingen die zij hebben gemaakt, opdat ik mijn studieloopbaan tot een positief einde kan brengen.

Ten slotte wil ik Meinder bedanken, voor haar constante steun tijdens mijn opleiding.

Inleiding

De Europese bevolking is van oudsher zeer homogeen, maar decennia van grootschalige immigratie transformeerde het continent. De hoge Europese levenskwaliteit heeft velen gemotiveerd om hun geboorteland achter zich te laten en naar Europa te trekken. De autochtone bevolking deelt tegenwoordig hun land alsmaar meer en meer met migranten uit zowel binnen als buiten Europa. Vooral deze laatste groep heeft de raciale diversiteit aanzienlijk doen stijgen in het oude continent. Het begrip oud kan hier zeer letterlijk genomen worden, aangezien Europa kampt met een bevolkingsvergrijzing. Dalende vruchtbaarheid en stijgende levensverwachtingen hebben de bevolking aanzienlijk doen verouderen. De Europese welvaartsstaten met hun pay-as-you-go pensioensystemen en universele gezondheidszorg, komen hierdoor onder druk te staan. Het feit dat migranten vaak jonger zijn en een hogere vruchtbaarheidsgraad hebben (Sobotka, 2008), maakt hen volgens sommige beleidsmakers het ideale middel om de vergrijzende welvaartsstaat jong bloed in te pompen. Maar is immigratie werkelijk zo positief voor onze systemen van solidariteit? Mensen voelen immers meer solidariteit voor personen waarop ze gelijken (van Oorschot, 2008). Aangezien de grootschalige immigratie van de laatste decennia de culturele, linguïstische, religieuze en etnische diversiteit van de bevolking aanzienlijk vergroot heeft, kan dit grote consequenties met zich meedragen. Sommige onderzoekers wijzen dan ook naar de grote raciale diversiteit van de Verenigde Staten als hoofdreden voor het falen tot het creëren van een uitgebreide welvaartsstaat (Alesina & Glaeser, 2004; Freeman, 1986). Zij zien hierin een waarschuwing voor Europa. Als de grootschalige immigratie er in slaagt om de raciale diversiteit van Europa op een gelijkaardig niveau als dat van de VS te brengen, dan zou Europa weleens een veramerikanisering van zijn welvaartsstaten kunnen meemaken.

In deze masterproef zullen we nagaan of er waarheid schuilt in de onheilsvoorspellingen. Aan de hand van data van de vierde ronde van de European Social Survey zullen we op verschillende manieren bijdragen aan de groeiende literatuur omtrent dit thema. Waar velen

zich focussen op sociale uitgaven (Alesina, Baqir & Easterly, 1999; Alesina & Glaeser, 2004; Soroka, Banting & Johnston, 2004; Hvinden, 2006;) zullen wij naar de kanarie in de koolmijn kijken en direct de welvaartsstaatattitudes meten. Hoewel andere onderzoekers dit pad reeds hebben bewandeld, beperken zij zich vaak tot één aspect van welvaartsstaatlegitimiteit (Mau & Burkhardt, 2009). De sterkte van dit onderzoek ligt dan ook in de uitgebreide behandeling van zowel de onafhankelijke als afhankelijke variabelen. Welvaartsstaatlegitimiteit wordt multidimensionaal behandeld, waarbij we de immigratie-impact op drie verschillende dimensies zullen nagaan (van Oorschot & Meuleman, 2012). Het concept immigratie wordt op zijn beurt op vier verschillende wijzen geoperationaliseerd. Dit houdt in dat er niet enkel een onderscheid zal gemaakt worden tussen buitenlanders en zij die in het buitenland geboren zijn, maar ook tussen immigranten van binnen en buiten de Europese Unie en tussen de stocks en flows van immigratie. Ook zal het mogelijke indirecte gevaar van anti-immigratie partijen in dit proces onderzocht worden. Bovendien worden er meer complexe analysetechnieken gehanteerd, aangezien deze beter aangepast zijn aan de geneste aard van de data. Daarbij zijn we in staat om een groter aantal Europese landen te vergelijken, dankzij meer omvangrijke demografische datasets die de laatste jaren verschenen zijn.

Het verloop van de masterproef gaat als volgt. We vangen aan met een uitzetting over de historische en huidige migratietoestand in Europa. Vervolgens gaan we dieper in op de verschillende immigratie-indicatoren. Daarna doorzoeken we de reeds bestaande literatuur naar het effect van immigratie op welvaartsstaatlegitimiteit. Na de literatuurstudie worden de hypothesen geformuleerd en het conceptueel kader geschetst. Hierop volgt een bespreking van de gebruikte data en de operationalisering van de variabelen. Vervolgens wordt de data-analyse beschreven en gelijktijdig de resultaten geformuleerd. We eindigen met een korte samenvatting van het onderzoek, aangevuld met enkele punten van kritiek.

DEEL 1. Theoretische achtergrond

1. Migratie

1.1. Migratiegolven

Europeanen zijn historisch gezien een volk van emigranten. Eeuwenlang hebben velen hun moederland achter zich gelaten en zich gevestigd in één van de koloniën van de Europese rijken. De blanke bevolking van Noord- en Zuid-Amerika, Australië en Zuid-Afrika getuigen nog steeds van deze emigratiedrang. Na de Tweede Wereldoorlog keerden de rollen echter om. Europa transformeerde van een continent van emigranten naar een regio van hoge immigratie. Dit immigratieproces kent verschillende golven. Volgens Meuleman (2009) hebben deze golven niet alle landen op dezelfde manier beïnvloed, waardoor elk land een aparte immigratiegeschiedenis kent. West- en Centraal-Europa ervaarde reeds in de jaren '60 immigratie uit ex-koloniën en later in de vorm van gastarbeiders uit Zuid-Europese landen. Hoewel het verblijf van deze gastarbeiders bedoeld was als tijdelijk werd deze al gauw permanent. Tijdens de stagflatiecrisis van de jaren '70 steeg de werkloosheid. Dit zette West-Europese overheden aan om immigratie een halt toe te roepen. Dit lukte enkele jaren, tot de val van de Sovjet-Unie zorgde voor verhoogde Oost-Europese immigratie. Vanaf eind jaren '90 steeg de immigratie dan ook aanzienlijk in West-Europa. Bovendien immigreert men vanuit steeds meer verschillende landen. Door de strengere migratienormen groeide tevens de illegale immigratie. Bovendien is Noord-Europa niet langer de populairste bestemming. Zuid-Europa, en in mindere mate ook Oost-Europa, ontvangen de laatste jaren meer immigranten. Hetgeen niet verwonderlijk is aangezien deze regio's het eerste aankomstpunt zijn voor migranten uit Afrika en Azië. Sommigen menen dat deze immigranten vooral aangetrokken worden door de vrijgeevige sociale programma's van de Europese welvaartstaten. Dit welvaartmagnetisme is volgens Hooghe, Trappers, Meuleman en Reeskens (2008) geen motivatie bij het kiezen van een aankomstbestemming. Hun onderzoek naar Europese immigratie tussen 1980 en 2004, toont aan dat immigranten hun keuze

vooral berusten op economische redenen. De arbeidsmarkt en jobmogelijkheden zijn een doorslaggevende factor. Oude culturele en koloniale banden tussen herkomst- en aankomstlanden blijven eveneens belangrijke factoren in het immigratieproces. Voorbeelden hiervan zijn de Indische en Ierse diaspora in het Verenigd Koninkrijk, de Braziliaanse immigratie naar Portugal en de Surinaamse naar Nederland. De kans op asiel en de aanwezigheid van een reeds bestaande gemeenschap in het land van aankomst kunnen ook een belangrijke rol spelen (Eurostat, 2011, p.15, p.27). Dit verklaart de toestroom van Iraakse vluchtelingen naar Zweden. Daarnaast mag men ook het belang van de historische eenheid tussen bepaalde landen niet vergeten (Eurostat, 2011, p.27). De fragmentatie van historische staten kan door politici met een paar handtekeningen uitgevoerd worden, maar de demografische gevolgen ervan galmen vaak decennia lang na. Bekende voorbeelden zijn Tsjechië en Slowakije, maar ook Rusland en Letland. Wat de motieven ook mogen zijn, de grootschalige immigratie van buiten Europa, gepaard met de verhoogde intra-Europese immigratie, heeft van de EU een migratie hotspot gemaakt. Alleen al in 2008 migreerde 3,8 miljoen mensen naar en tussen de lidstaten van de Europese Unie (Eurostat, 2011, p.16). En men kan met grote waarschijnlijkheid zeggen dat ook in de toekomst immigratie zal blijven groeien. Overheden zijn immers geneigd immigratie te dulden, omwille van het reeds vermelde gunstige effect dat deze heeft op het verminderen van de vergrijzingsproblematiek. Een tweede reden waarom immigratie in alle waarschijnlijkheid zal blijven groeien, is de onmogelijkheid van staten om potentiële immigranten te beletten het land binnen te treden (Kymlicka & Banting, 2006, p. 284).

1.2. Migratie meten

Hoewel migratie op zich geen complex concept is, is het meten ervan niet zo evident. Om immigratie te meten, wordt vooral gebruik gemaakt van twee criteria, nationaliteit en geboorteplaats (Eurostat, 2014). De meest voor de hand liggende statistiek is de buitenlandse populatie die in een land gevestigd is. Het betreft het deel van de bevolking dat over een andere nationaliteit beschikt dan het land waarin zij wonen. Het nadeel van deze statistiek is dat ze genaturaliseerde burgers niet langer toewijst aan de immigratiepopulatie. Omwille hiervan richten onderzoekers zich vooral op het tweede criteria, het geboorteland. Maar ook deze meetmethode is niet zonder problemen. Zij neemt namelijk enkel eerste-generatie immigranten op, waardoor tweede- en derde-generatie immigranten tot de autochtone populatie worden gerekend. Op basis van statistieken omtrent de buitenlandse populatie en zij die in het buitenland geboren zijn, kan men eveneens versnellingen en vertragingen in immigratie meten. Deze flows in migratie zijn van belang, omdat het net de plotse immigratiestijgingen zijn die het sterkst gepercipieerd worden door de bevolking (Hopkins, 2009, 2010). Net zoals immigratie stocks, kunnen ook immigratieflows op verscheidenen wijze gemeten worden. Eén van de meest voorkomende statistieken om immigratieflow uit te drukken is net-migratie. Dit is het verschil tussen het emigratie- en het immigratieniveau binnen een bepaalde tijd, meestal een jaar. Een ander veelvuldig gebruikte methode bestaat uit het berekenen van de groei van een immigratiestatistiek over een specifieke periode. Zo zou men bijvoorbeeld het verschil kunnen berekenen tussen het percentage buitenlanders in 2000 en 2010. Immigratieflows kunnen dus zowel positieve als negatieve waarden bevatten.

Het is het vermelden waard dat naast immigratiedata tevens gegevens beschikbaar zijn over de graad van raciale diversiteit. De diversiteit is weergegeven in een fractionalizatie-index, ontwikkeld door Alesina, Devleeschauwer, Easterly, Kurlat en Wacziarg (2003). Deze fractionalizatie-index verwijst naar de kans dat twee toevallig gekozen personen, leden zijn van verschillende groepen. Deze groepen kunnen

religieuze, linguïstische, etnische of raciale groepen zijn. Aangezien het grootste gedeelte van de migratiestroom van buiten Europa komt (Eurostat 2014), is de raciale fractionalizatie-index van belang wanneer men de demografische impact van immigratie wilt onderzoeken. De indices zijn echter niet zonder kritiek (Patsiurko, Campbell & Hall, 2012, p.196). Ze zijn gebaseerd op de Encyclopaedia Britannica, maar enkel voor 124 landen uit een totaal van 190. Voor de overige landen werden andere bronnen gehanteerd. Hierdoor zijn de onderzochte jaren inconsistent. Afhankelijk van het land, variëren de jaren van 1979 tot 2001. Hoewel er aanvankelijk veel gebruik werd gemaakt van deze index, wordt er in meer recente onderzoeken liever geopteerd voor de proportie buitenlands geborenen in een populatie.

1.3. Immigratiecijfers

Nadat we hebben aangetoond dat er verschillende criteria gehanteerd worden om iemand als immigrant te bestempelen, zullen we aan de hand van deze criteria de grootte van de immigrantenpopulatie in de Europese staten presenteren. Uit het vorige deel kunnen we vier verschillende immigratie-indicatoren afleiden. De eerste twee betreffen het percentage buitenlanders en het percentage buitenlands geborenen. In de context van de Europese eenmaking, is het nuttig om een onderscheid te maken tussen zij die in een ander land dan de EU-27 geboren zijn en zij waarvan de geboorteplaats buiten deze regio ligt. Deze laatste groep vormt de derde indicator. De vierde indicator is netmigratie. Deze heeft, in tegenstelling tot de andere indicatoren betrekking op de immigratieflow. We zullen aan de hand van de meest up-to-date migratiecijfers illustreren dat er niet enkele grote verschillen zijn tussen de Europese landen, maar tevens tussen de indicatoren. We zullen hier de immigratiestocks bespreken en niet de flow. De cijfers zijn van Eurostat voor het jaar 2013. De diversiteit tussen de indicatoren die zij illustreren, wijst erop dat men immigratie vaak te eenvoudig operationaliseert. Vele onderzoekers hanteren namelijk slechts één indicator die zij representatief achten om het concept van immigratiegroottes te meten. Maar de immigratiecijfers die hier getoond worden, wijzen op een complexere werkelijkheid.

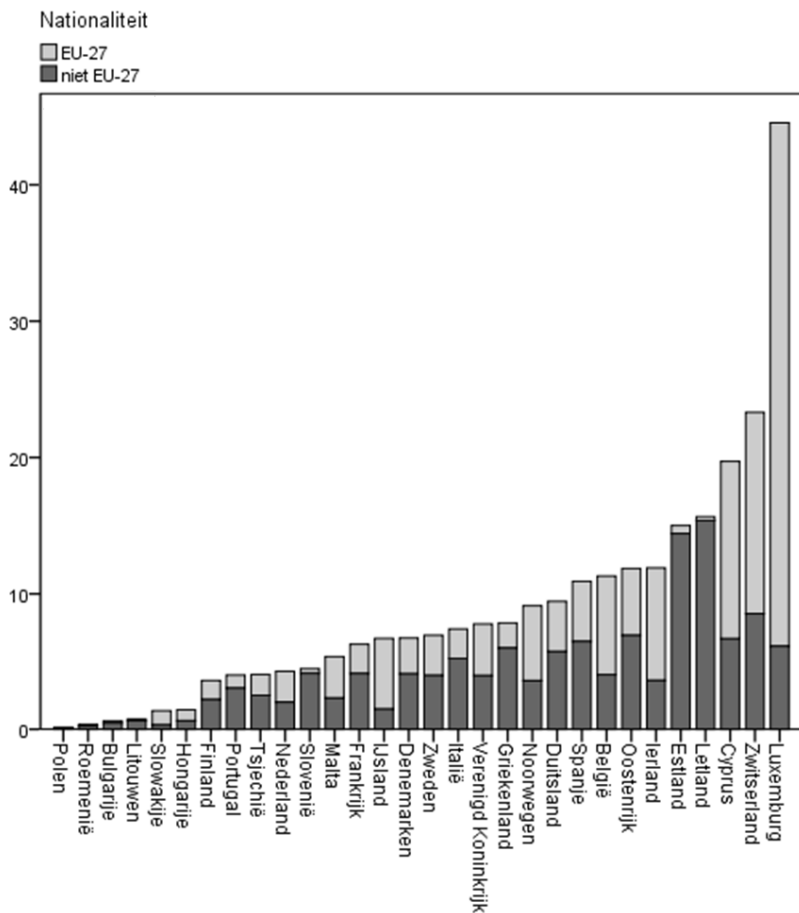
We vangen aan met het percentage buitenlanders in Europa, geïllustreerd in figuur 1. Dankzij recente data van Eurostat kunnen we vaststellen dat op 1 januari 2013 er in de EU¹ 20,4 miljoen personen woonden met een andere nationaliteit dan één van de lidstaten. Dit komt neer op 4,1% van de EU bevolking (Eurostat, 2014). De migratie tussen de lidstaten bedraagt 13,7 miljoen. De externe immigratie overtreft ruimschots de interne immigratie. Grote verschillen tussen de landen zijn op te merken. Luxemburg leidt met een buitenlandse populatie van 44%, gevolgd door Zwitserland en Cyprus. Een algemene tendens verschijnt wanneer men kijkt naar de groep landen

---

¹ De EU betreft hier de EU-27. De toetreding van Kroatië als 28ste EU-lidstaat vond plaats op 1 juli 2014. De data die hier gehanteerd wordt, gaat echter vooraf aan deze gebeurtenis.

die onderaan de ladder staan. De zes landen met het minst aantal buitenlanders zijn allen Oost-Europese staten. Het hoogste percentage buitenlanders van buiten de EU is te vinden in Letland en Estland. Dit is te danken aan hun grote aantallen 'herkende niet-burgers'. Deze term verwijst naar burgers van de vroegere Sovjet-Unie, die permanent verblijven in Estland en Letland, maar geen burgerschap in deze landen hebben aangevraagd, noch in andere landen (Eurostat, 2014). In absolute termen, vindt men de meeste buitenlanders in Duitsland (7,7 miljoen personen), Spanje (5,1 miljoen), het Verenigd Koninkrijk (4,9 miljoen), Italië (4,4 miljoen) en Frankrijk (4,1 miljoen) (Eurostat, 2014).

Figuur 1. Percentage buitenlandse populatie 2013

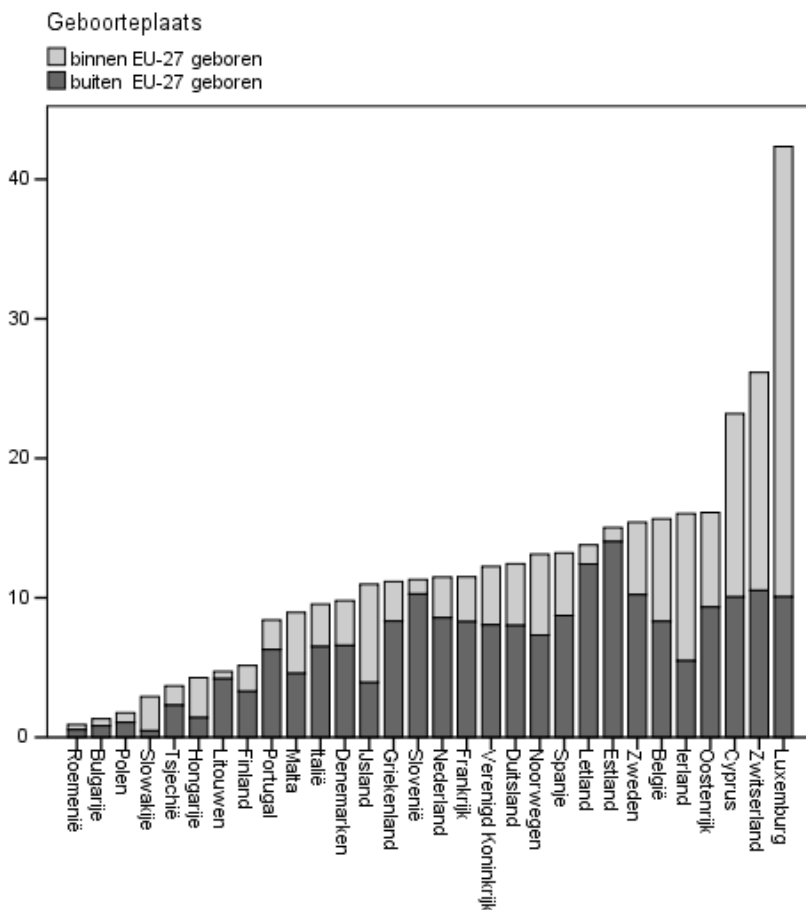
Bron: Eurostat, eigen berekeningen

Het percentage inwoners dat in het buitenland geboren is, wordt geïllustreerd in figuur 2. De figuur maakt eveneens een onderscheid tussen zij die binnen en zij die buiten de EU geboren zijn. Voor de EU als geheel, bedroeg de populatie die buiten de EU geboren is 33,5 miljoen op 1 januari 2013, terwijl 17,3 miljoen inwoners in een andere lidstaat geboren zijn (Eurostat, 2014). De immigratie van buiten de EU is dus bijna dubbel zo groot als haar interne migratie. Deze verhouding is hier zelfs groter dan bij de buitenlandse populatie. Voor enkele landen geldt deze vaststelling niet, meer bepaald voor Cyprus, Hongarije, Ierland, Luxemburg en Slowakije. Ook IJsland en Zwitserland, landen die behoren tot de Europese Vrijhandelsassociatie, kennen meer buitenlands geborenen van binnen de EU dan van buiten. Wanneer men naar het totale percentages buitenlands geborenen kijkt, spannen dezelfde drie landen de kroon als bij het percentage buitenlanders: Luxemburg, Zwitserland en Cyprus. En opnieuw worden de laagste posities bekleed door de Oost-Europese landen. Uitzonderingen zijn Estland, Letland en Slovenië. Hun hoge percentages buitenlands geborenen zijn zo goed als volledig te wijten aan immigranten die buiten de EU geboren zijn. Zij bezitten op dit vlak de hoogste Europese percentages. In het geval van Estland en Letland is dit een gevolg van hun Sovjetverleden. Een aanzienlijke aantal van hun inwoners is in andere delen van de vroegere Sovjet-Unie geboren. In Slovenië doet zich een identieke situatie voor met burger die in andere delen van het oude Joegoslavië geboren zijn (Eurostat, 2011, p 24). In absolute termen, verblijven de grootste aantallen personen die in het buitenland geboren zijn in Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Spanje en Italië.

Wanneer figuur 1 met figuur 2 wordt vergeleken, valt op te merken dat in bijna alle EU-27 lidstaten het aandeel buitenlands geborenen groter is dan het aandeel buitenlanders. Dit is vooral het geval in Litouwen en Polen, waar de bevolking uit een aanzienlijk aantal buitenlands geborenen bestaat, maar waar amper buitenlanders verblijven. Letland, Luxemburg en Tsjechië kennen als enige landen een omgekeerde situatie (Eurostat, 2014). Hun buitenlandse populatie overtreft het aandeel inwoners dat in het buitenland geboren is. Aan de hand van de immigratiecijfers kunnen we concluderen dat er niet

enkel een grotere diversiteit bestaat tussen de landen, maar tevens tussen de immigratie-indicatoren. In de bestaande literatuur wordt hier te weinig belang aan gehecht. Vaak wordt één bepaalde indicator als representatief beschouwd voor heel de immigratiepopulatie.

Figuur 2. Percentage bevolking dat in het buitenland geboren is 2013

Bron: Eurostat, eigen berekeningen

2. Welvaartsstaatlegitimiteit

Nadat we het concept immigratie van naderbij hebben bekeken, zullen we ons focussen op de afhankelijke variabele welvaartsstaatlegitimiteit. Maar eerst dient het concept welvaartsstaat toegelicht te worden. We zullen ons hierbij beperken tot een definitie. Eén van de meest gebruikte definities en tevens ook degene die wij in dit onderzoek zullen hanteren, is de staat als herverdelers van levenskansen (Roosma, Gelissen & van Oorschot, 2013). Deze herverdeling betreft niet alleen inkomsten, maar ook sociale risico's en diensten (Mau 2003). De legitimiteit van deze welvaartsstaat is echter geen vast gegeven. Men kan welvaartsstaatlegitimiteit omschrijven als de acceptatie van de welvaartsstaat door de publieke opinie (Cousins, 2005). Metingen gebeuren aan de hand van grootschalige surveys die peilen naar individuele attitudes². In de literatuur wordt welvaartsstaatlegitimiteit vaak unidimensionaal bekeken. Wanneer men dit doet, veronderstelt men echter een algemene welvaartsstaatattitude waaruit opinies omtrent specifieke welvaartsstaataspecten gededuceerd worden (Roosma et al, 2013). Meestal wordt deze veronderstelde algemene attitude gemeten aan de hand van opinies over de rol van de overheid. Dit blijkt echter een reductie van de werkelijkheid te zijn. Verschillende studies vinden namelijk een multidimensionaal perspectief waarin attitudes ten opzichte van verschillende dimensies verschillen van elkaar (van Oorschot & Meuleman 2012; Roosma et al, 2013; Roller 1995). Roosma, Gelissen en van Oorschot (2013) ontwikkelde een conceptueel framework bestaande uit zeven dimensies van welvaartsstaatlegitimiteit. Het framework volgt de logica van een beleidsproces. Startend met een beleidsdoel, eindigt het via implementatie bij de beleidsuitkomsten. De eerste dimensie, de welfare mix dimensie, beschrijft de verschillende actoren in de herverdeling van levenskansen. Naast de staat, maken ook de familie, de markt en private instituties zoals de Kerk hier deel van uit. Aangezien wij in dit onderzoek enkel geïnteresseerd zijn in de staat

---

2 Surveys zijn slechts één type van indicator om deze opinies te meten. Onderzoekers moeten zich echter vaak hiertoe beperken wegens praktische redenen.

als herverdeler, zullen we geen verder belang hechten aan deze dimensie. De overige zes dimensies kan men in twee hoofddimensies indelen. De één bevat de attitudes omtrent de inhoud van de welvaartsstaat. Meer bepaald, wat de welvaartsstaat zou moeten doen qua herverdeling. De andere hoofddimensie groepeerde attitudes over de uitkomsten van deze welvaartsstaat. Aangezien we de steun voor de welvaartsstaat willen onderzoeken in functie van het mogelijke immigratiegevaar, zijn we enkel geïnteresseerd in de eerste hoofddimensie. De uitkomsten-dimensie en de efficiëntie-dimensie worden daarom niet onderzocht. Studies hebben namelijk aangetoond dat Europeanen positief staan tegenover een grote rol voor de welvaartsstaat en tegelijk kritisch zijn over de resultaten ervan (Roosma, van Oorschot & Gelissen, 2014). Tot de eerste hoofddimensie behoren de goal-, range- en degree-dimensie. De goal-dimensie reflecteert de hoofddoelen van de welvaartsstaat. Deze groeide vanuit de Industriële Revolutie en de daarmee gepaarde arbeidersstrijd. De staat ontwikkelde sociale voorzieningen om de sociale risico's te compenseren waarmee de arbeiders te maken kregen. Deze boden zekerheid in geval van ziekte, arbeidsongeval of ouderdom. Later werd ook werkloosheid aan deze lijst toegevoegd. Dankzij het democratiseringsproces, ontwikkelde eveneens de drang naar socio-economische gelijkheid. Sociale zekerheid bieden en sociale gelijkheid promoten zijn nu nog steeds de twee hoofddoelen van de welvaartsstaat. De tweede dimensie, de range-dimensie, geeft de domeinen weer waarin de overheid een herverdelende rol zou moeten spelen. Voorbeelden hiervan zijn de pensioenzorg, sociale huisvesting, werkloosheidsuitkeringen enz. De steun voor de rol van de overheid kan dus verschillen per domein. De degree-dimensie handelt eveneens over de rol van de overheid. In tegenstelling tot de range-dimensie, die kwantiteit uitdrukt, focust de degree-dimensie zich op de kwaliteit. In welke mate wenst men dat de overheid herverdeelt? Welke graad van herverdeling verkiest men? Volgens Roller (1995) is de degree-dimensie minder solide dan de range-dimensie. Tijdelijke maatschappelijke processen kunnen de degree-dimensie namelijk laten fluctueren. Deze dimensie geniet dan ook minder steun dan de goal- en range-dimensie (Roosma et al, 2013). Als laatste rest er nog de redistributie-design-dimensie. Hiertoe behoren vragen zoals wie moet bijdragen en wie mag ontvangen. Welke groepen zijn deserving en welke niet? (van Oorschot,

2006). Ook deze dimensie zal onbehandeld blijven. Wij willen namelijk onderzoeken of immigratie een gevaar inhoudt voor de algemene solidariteit en niet voor de relatieve solidariteit tegenover een bepaalde bevolkingsgroep. Het is immers mogelijk dat sommige groepen uitgesloten worden van het herverdelingsproces maar dat de welvaartsstaat zijn omvang en steun blijft behouden³.

---

³ Men kan hier verwijzen naar welvaartsstaatchaouvenisme, waarbij men nieuwe immigranten toegang tot de welvaartsstaat ontziet zonder dat men de steun voor die welvaartsstaat verliest.

3. Bestaande literatuur

3.1. Immigratie, een gevaar voor de welvaartsstaat.

Reeds in 1986 waarschuwde Freeman dat de grootschalige immigratie naar Europa, en de raciale diversiteit die dit tot gevolg heeft, tot een veramerikanisering van de Europese welvaartsstaten zal leiden. De stijgende etnische, raciale, linguïstische, religieuze en culturele diversiteit die immigratie met zich meebrengt, vormt volgens hem een serieuze bedreiging voor de Europese systemen van solidariteit. Sindsdien is er een uitgebreide literatuur verschenen waarin een trade-off tussen heterogeniteit en herverdeling bediscussieerd wordt. De argumenten zijn zowel economisch als sociologisch van aard. De economische kant van het verhaal zal niet onderzocht worden in deze masterproef. We wensen enkel te vermelden dat er, zoals vanzelfsprekend is in de economie, een kosten-baten analyse van het immigratiefenomeen wordt gemaakt. Er bestaat langs één kant vrees voor de financiële kosten van immigratie voor de welvaartsstaat. Immigranten zijn immers meer afhankelijke van sociale uitkeringen, publieke scholing en sociale huisvesting dan de autochtone bevolking (Boeri, Hanson & McCormick, 2002). Maar tegelijk benadrukt men het voordeel dat immigratie met zich meebrengt voor de arbeidsmarkt en als tijdelijke rem op de vergrijzing in Europa.

In dit onderzoek zullen we ons toespitsen op de sociologische argumenten die een mogelijke negatieve impact van immigratie op de welvaartsstaat verklaren. De meest gehanteerde verklaring voor een mogelijke trade-off berust op de veronderstelling dat de welvaartsstaat nood heeft aan een homogene bevolking met een gedeelde nationaliteit en cultuur (Goul Andersen, 2006). Deze traditioneel homogene cultuur is nodig voor de verbondenheid tussen burgers. Om dit argument beter te vatten, dient men terug te gaan naar het ontstaan van de welvaartsstaat. De nationale systemen van solidariteit zijn een zaak van lange adem geweest. In Europa ging de creatie van de welvaartsstaat hand in hand met het uitbouwen van de natiestaat (Freeman, 1986). Natiestaatformatie is een proces dat piekte tijdens de 19de eeuw. Religieuze diversiteit en klasse-verschillen werden

overwonnen en een gedeelde nationale identiteit groeide. In landen waar de sociale diversiteit reeds laag was, ervoer men minder moeite met het uitbouwen van solidariteitssystemen. De afwezigheid van grote sociale verschillen en een groot gemeenschapsgevoel vergemakkelijkte het proces. De Europese staten verschilden dan wel in sociale homogeniteit, maar over het algemeen kende zij allen amper raciale diversiteit. Dit in tegenstelling tot de VS, die reeds sinds haar onafhankelijkheid uit een heterogene bevolking bestaat. De grote verschillen in raciale diversiteit tussen Europa en de VS, heeft velen doen vermoeden dat raciale heterogeniteit de oorzaak is voor het falen van de ontwikkeling van een uitgebreide Amerikaanse welvaartsstaat. Aan de hand hiervan zou men kunnen deduceren dat een homogene bevolking een essentiële voorwaarde is voor het behoud van nationale solidariteit.

Een verklaring hiervoor kan gevonden worden in de etnische competitietheorie. Deze theorie argumenteert dat individuen positieve kenmerken van eigen groepsleden met zichzelf identificeren en tegelijk negatieve kenmerken van leden van de andere groep generaliseren naar heel die groep (Savelkoul, Scheepers, Tolsma & Hagendoorn, 2011). Dit noemt men respectievelijk sociale identificatie en contra-identificatie. Deze twee processen worden versterkt wanneer er intergroep-competitie voor schaarse middelen heerst (Savelkoul et al, 2011). Op basis van deze theorie, zou men dus kunnen stellen dat etnische diversiteit gepaard gaat met sociale identificatie met de eigen autochtone groep en contra-identificatie met de allochtone groep. En aangezien welvaartsstaatprogramma's schaarse middelen onder de bevolking verdelen, versterkt de welvaartsstaat de sociale identificatie en contra-identificatie. Door middel van dit proces wordt het negatieve welvaartsstaatimago, dat bepaalde leden van de allochtone bevolking kenmerkt, versterkt en gegeneraliseerd naar heel de allochtone bevolking. De heersende gedachte is dan ook dat immigranten meer nemen dan dat zij teruggeven (Halvorsen, 2007, p.250). Zulke negatieve welvaartsstaatimago's zijn niet enkel nefast voor de relatieve solidariteit ten opzichte van immigranten, maar hebben de potentie om de nationale solidariteit te schaden. Ze kunnen namelijk het gevoel

opwekken dat teveel van de gebruikers van sociale voorzieningen “less-deserving” zijn. Uit een studie door van Oorschot (2006) blijkt dat men inderdaad minder solidariteit voelt tegenover immigranten vergeleken met andere sociaal zwakkere groepen uit de autochtone groep. Immigranten bevinden zich op de laatste plaats in de deservingness-ladder, na de ouderen, de zieken en de werkelozen. In de ogen van de bevolking hebben ze de laagste relatieve deservingness.

Een alternatieve route waarlangs immigratie de welvaartsstaat kan bedreigen, focust op de power-resource theorie. Deze theorie onderschrijft de rol van linkse krachten in de ontwikkeling van de welvaartsstaat (O’Conner & Olsen, 1998). Het belang van de arbeidersbewegingen is dan ook niet te onderschatten. Etnische diversiteit kan deze traditionele klasse-allianties verdelen, waarop het moeilijker wordt om een gemeenschappelijke klasse-identiteit te smeden (Freeman, 1986). Het verleden toont aan dat etnische homogeniteit in de Europese landen leidde tot sterke arbeidersbewegingen, die een grote steun voor sociaal beleid opwekte (Alesina & Glaeser, 2004, p.108). In de VS daarentegen, verhinderde de raciale diversiteit klasse-mobilisatie (Freeman, 1986). Zo zag Karl Marx de raciale verdeling van de Amerikaanse arbeidersklasse als verantwoordelijk voor het onvermogen om progressieve hervormingen te eisen (Lipset & Marks, 2000). Volgens Freeman (1986, p.61) bestaat het gevaar dan ook dat de grootschalige immigratie de Europese arbeidersklasse zal verdelen in een autochtoon en allochtoon kamp. Deze arbeidersbewegingen vormen echter de ruggengraat van de linkse politieke partijen, die op hun beurt weer de stuwende kracht achter vele welvaartsstaatprogramma’s zijn. De verdeling van de arbeidersklasse naar gelang ras, zou dus weleens zware gevolgen kunnen hebben voor de welvaartsstaat.

Zoals reeds werd vermeld, is er een uitgebreide literatuur voorhanden naar het bestaan van de trade-off tussen heterogeniteit en herverdeling. Onderzoek van Robert Putnam (2007) naar de effecten van etnische diversiteit op sociale cohesie, wijst op een negatieve relatie op korte termijn. Hij kwam tot de conclusie dat etnische diversiteit zowel het

vertrouwen, het sociaal engagement, de politieke participatiegraad en de liefdadigheidsdonaties verlaagt. Meer gericht op welvaartsstaatsteun en wellicht het bekendste onderzoek over dit thema, is de studie van Alesina en Glaeser (2004). Aan de hand van een fractionalizatie-index, toonde zij een sterk negatieve relatie aan tussen welvaartsstaatuitgaven en raciale en etnische diversiteit. In een groep van 55 landen hebben zij grote negatieve correlaties gevonden tussen sociale uitgaven als een proportie van het BBP en raciale fractionalizatie. Ook voor etnische fractionalizatie werd een sterk, maar iets kleiner, negatief effect gevonden. Voorts verwijzen zij naar de grote etnische diversiteit in Sub-Sahara Afrika als verklaring voor de lage economische en sociale ontwikkeling in deze regio. In een eerder onderzoek werd reeds aangetoond dat regio's in de VS met een hoge raciale fractionalizatie minder spenderen aan publieke goederen (Alesina, Baqir & Easterly, 1999). In plaats daarvan verkiest men publieke provisie van private goederen. Hiervan kunnen namelijk bepaalde groepen worden uitgesloten. Andere onderzoekers hebben hun aandacht gericht op de flow in sociale uitgaven. Zij zijn van mening dat immigratie niet enkel het niveau van de sociale uitgaven beïnvloedt, maar ook de groei hiervan (Soroka, Banting & Johnston, 2004). Tijdens de periode van 1970 tot 1998 heeft de immigratie niet stilgestaan, noch waren er dalingen in de sociale uitgaven. Hoewel op eerste zicht lijkt dat de landen met een significant aantal in het buitenland geboren burgers, een verhoging kende van hun sociale uitgaven, blijkt dit in elk land het geval te zijn geweest. Significante verschillen zijn wel te vinden wanneer men de focus verlegt van het niveau van sociale uitgaven naar de groei hiervan. Hoe groter de proportie van de in het buitenland geboren burgers, hoe kleiner de groei van de sociale uitgaven (Soroka et al, 2004). Men zou dit kunnen beschouwen als een teken van immigratie die de welvaartsstaat vertraagt. In bovenvermelde onderzoeken bestaat de afhankelijke variabele steeds uit sociale uitgaven. Welvaartsstaten kennen echter een grote pad-afhankelijkheid (Esping-Andersen, 1999). Hun sociale programma's zijn immense projecten die zeer traag evolueren. Als etnische diversiteit, of in sterkere mate raciale diversiteit, een negatieve impact heeft op de welvaartsstaatlegitimiteit, zal dit zich wellicht eerst manifesteren in een krimpende welvaartsstaatsteun

alvorens men dalen in de sociale uitgaven zal zien (Kymlicka & Banting, 2006, p.292). Omwille hiervan hebben sommige onderzoekers hun focus verlegt van sociale uitgaven naar welvaartsstaatattitudes. Zo leverde Luttmer (2001) bewijs voor raciale groep loyaliteit. Dit wil zeggen dat men een sterkere solidariteit voelt met mensen van hun eigen groep dan met mensen van de outgroup. Luttmer toonde aan dat als personen in een Amerikaanse buurt wonen waar de uitkeringsgerechtigden vooral mensen van hun eigen ras zijn, zij een grotere welvaartsstaatsteun kennen. Het opvallende is dat dit eveneens geldt voor de rijkere personen, die wellicht nooit een uitkering zullen ontvangen. Het negatieve effect van etnische diversiteit wordt bevestigd in een onderzoek van Fullerton en Dixon (2009), waar aangetoond werd dat anti-welvaartsstaatgevoelens groter zijn in steden waar veel zwarte Amerikanen wonen en waar vooroordelen overheersen. Andere onderzoekers focussen zich niet zozeer op een mogelijk negatief effect van de immigratiepopulatie op een gegeven moment, de zogenaamde immigratiestock. Volgens hen ligt het probleem bij de immigratieflow. In een onderzoek in twee Amerikaanse staten, ontdekte Hopkins (2009) dat etnische en raciale diversiteit de lokale bevolking minder geneigd maakt om te stemmen voor een verhoging van de belastingen, maar enkel wanneer de bevolking de etnische en raciale diversiteit als een plotse demografische verandering meemaakt. Hij concludeert dat men vooral moet focussen op de gemeenschappen die aan het diversifiëren zijn en niet enkel zij die reeds divers zijn. Ook in Europa heeft men bewijs voor de trade-off gevonden. In Zweden onderzocht Eger (2010) het effect van drie verschillende metingen van immigratie op attitudes omtrent sociale uitgaven. Voor de percentages buitenlanders, buitenlands geboren en recente immigranten ontdekt hij een negatief effect. Eveneens in Zweden, bekeken Dahlberg, Edmark en Lundqvist (2011) tehuizingsprogramma's voor vluchtelingen. Zij tonen aan dat hoe meer immigranten van niet-OECD landen en Turkije in een regio wonen, hoe lager het verkozen niveau van sociale uitkeringen ligt. De zojuist vermelde Amerikaanse en Europese studies vinden allen een negatief immigratie-effect voor de degree-dimensie, de graad van herverdeling. Maar in een comparatief onderzoek met 17 Europese landen vinden Mau en Burkhardt (2009) tevens een negatieve impact

op de ‘goal-dimensie’⁴. En dit zowel voor het percentage buitenlanders, buitenlands geboren, buiten het Westen geboren en migratie-inflow.

---

⁴ In een replicatie van dit onderzoek kon het significante effect niet gevonden worden.

3.2. Vals alarm.

Het is opvallend dat de literatuur die de heterogeniteit/herverdeling trade-off bevestigt, vooral betrekking heeft op de Amerikaanse case. Recent hoort men dan ook steeds meer weerklank tegen het bestaan van deze trade-off. De resultaten van Alesina en Glaeser's (2004) onderzoek zijn meermaals gecontesteerd geweest. Banting en Kymlicka (2006) benadrukken het feit dat de situatie van de VS en sub-Sahara Afrika atypisch is. In tegenstelling tot de Afro-Amerikaanse bevolking, heeft de allochtone bevolking in Europa geen eeuwen van slavernij en segregatie meegemaakt. Bovendien zijn de Europese staten sterker dan deze in sub-Sahara Afrika. Critici beweren dat in de internationale onderzoeken, waar bewijs voor de trade-off gevonden werd, de VS een doorslaggevende rol in de data speelt. In een reproductie van de studie, waar de VS uitgesloten werd, kon men geen significante negatieve correlatie vinden (Taylor-Gooby, 2005). Dit heeft sommige auteurs ertoe gebracht om de timing van etnische diversiteit te benadrukken (Goul Andersen, 2006). In de VS bestond etnische diversiteit reeds lang voordat er pogingen tot welvaartsstaatcreatie ondernomen werden. Deze vroege etnische fragmentatie werd al eerder aangehaald als de hoofdreden voor het falen van de Amerikaanse welvaartsstaat. Maar etnische heterogeniteit op zich hoeft niet automatisch tot een weigering tot herverdeling te leiden. De overlapping van etnische en economische divisies is cruciaal. Men heeft immers minder moeite om een nationaal systeem van solidariteit te organiseren met een welvarende minderheid dan met een beduidend armere. Het belang van deze economische voorwaarde wordt aangehaald door Alesina en Glaeser (2004), maar zij negeren het tijdsaspect. Het is niet enkel het bestaan van etnische diversiteit en de welvaartsgraad van de etnische minderheden dat van belang is, maar ook hun timing. In de VS ging de etnische diversiteit immers de welvaartsstaatcreatie vooraf. De Amerikaanse bevolking zag een systeem van nationale solidariteit vooral in het voordeel van de etnisch onderklasse van arme zwarten uitdraaien. Deze negatieve perceptie belemmerde de creatie van uitgebreide solidariteitssystemen. In de plaats groeide een residuele Amerikaanse welvaartsstaat. Met als doel, enkel zij die het meest in nood zijn te helpen. Maar zoals men reeds

sinds Titmuss (1968) weet, 'welvaart voor de armen, is armzalige welvaart'. Een residuele welvaartsstaat versterkt de perceptie dat welvaart enkel de minderheden baat. Met als gevolg dat de deservingness van deze 'anderen' telkens opnieuw in vraag wordt gesteld: 'Zijn zij als ons? Hebben wij een verplichting tegenover hen? Kunnen zij niet meer verwezenlijken onder elkaar?' (Goul Andersen, 2006, p. 22). Het is die distinctie tussen 'wij' en 'zij' die voortdurend aanwezig is in de Amerikaanse case. Men kan hier dus spreken over een negatief terugkoppelingseffect. Het bestaan van een zwarte onderklasse leidde tot de perceptie dat de welvaartsstaat vooral in hun voordeel zou uitdraaien. Hierdoor verkoos men een residuele welvaartsstaat met een selectief karakter. Ironisch genoeg zorgde deze beslissing er net voor dat de zwarte bevolking, die meer armoede kent, proportioneel meer gebruik maakt van de welvaartsstaatvoorzieningen. Net als in een Griekse tragedie heeft de blanke Amerikaanse middenklasse hun eigen orakelvoorspelling doen uitkomen. Waardoor de perceptie blijft bestaan dat de welvaartsstaat enkel de zwarte bevolking ten goede komt. De Europese situatie is echter niet vergelijkbaar. De Europese welvaartstaten, kende in tegenstelling tot de VS, een lange periode van homogeniteit alvorens etnische diversiteit te ervaren. Van groot belang is de impact die de welvaartsstaatinstuties tijdens de voorbije decennia hebben gehad op de percepties, normen en waarden van de bevolking. De Europese systemen van solidariteit zijn volledig ingebed in de maatschappij en hebben, vergeleken met de VS, positievere attitudes tegenover de welvaartsstaat teweeggebracht. Dit institutionalisme heeft ervoor gezorgd dat de sociale programma's zijn uitgegroeid tot een deel van de sociale structuur in vele Europese landen. Tevens van groot belang is hun mate van universalisme. Als welvaartsstaatcreatie uitmondt in een universele welvaartsstaat, zal de gehele bevolking gebruik kunnen maken van de welvaartsstaatvoorzieningen. De Europese welvaartsstaten, vooral de Scandinavische, bezitten een veel universeler karakter dan deze in de VS. Hoewel er een grote verscheidenheid onder de Europese welvaartsstaten bestaat in de graad van universalisme, is in vele landen de middenklasse de grootste gebruiker van welvaartsstaatvoorzieningen. Deze middenklasse identificeert zich dan ook met de welvaartsstaat. Het is een deel van

hun, iets wat hun leven versterkt en kenmerkt en niet enkel iets dat toebehoort aan de armen of immigranten. Deze institutionele barrières voor welvaartsstaatontmanteling worden duidelijk geïllustreerd in het werk van Paul Pierson over de ‘nieuwe politiek’ van de welvaartsstaat. Volgens Pierson (2011, p. 19) heeft de welvaartsstaat doorheen de jaren eigen politiek machtige kiesgroepen gevormd, die een ontmanteling van de welvaartsstaat beletten. Sociale programma’s zoals pensioenen en gezondheidszorg zijn enorm populair en zullen beschermd worden tegen mogelijke aanvallen. Het belang van timing is dus niet te onderschatten. Met kan hier dus spreken over een positief terugkoppelingseffect. De historisch homogene Europese bevolking faciliteerde klassemobilisatie en de creatie van een comprehensieve welvaartsstaat met een veel universeler karakter dan deze in de VS. Hierdoor kan het merendeel van de bevolking gebruik maken van de sociale voorzieningen, en niet enkel de laagste socio-economische of etnische klasse. De distinctie tussen ‘wij’ en ‘zij’ is veel minder aanwezig, waardoor de welvaartsstaat ook veel minder in vraag wordt gesteld (Goul Andersen, 2006). Op basis van dit argument is het zeer waarschijnlijk dat de nieuwe etnische diversiteit weinig impact zal hebben op de algemene welvaartsstaatlegitimiteit.

De Europese wetenschappelijke literatuur is in tegenstelling tot de Amerikaanse, waar het bestaan van de trade-off in verschillende onderzoeken werd aangetoond, niet zo duidelijk. De studies die een negatieve impact van immigratie registreren (Mau & Burkhardt, 2009; Dahlberg, Edmark & Lundqvist, 2011; Eger, 2010), moeten het immers opnemen tegen andere studies waar de inverse relatie tussen immigratie en welvaartsstaatlegitimiteit ontbreekt. Tot deze laatste groep behoort het onderzoek van Senik, Stichnoth en Van der Straeten (2009). Zij onderzochten een mogelijk negatief effect van immigratie in 22 Europese landen. In tegenstelling tot de meesten studies, baseerde zij zich op individueel gepercipieerde immigratieniveaus. Onderzoek toont immers aan dat burgers het aandeel immigranten zwaar overschatten (Senik et al, 2009). Het gebruik van gepercipieerde immigratieniveaus heeft een aanzienlijk voordeel over werkelijke immigratieniveaus wanneer men attitudes onderzoekt¹. Omdat personen zich in het vormen van hun attitudes niet baseren op

de realiteit zelf, maar op hun percepties van die realiteit. De onderzoekers vonden echter geen robuust negatief effect van deze gepercipieerde immigratieniveaus op de 'goal-dimensie'. Wel vonden ze een negatieve relatie tussen anti-immigratie gevoelens en welvaartsstaatsteun. Ook in het onderzoek van Brady en Finnigan (2014) werd de heterogeniteit/herverdeling trade-off weerlegd. Zij verrichtte een uitgebreide studie naar de relatie tussen werkelijke immigratieniveaus en welvaartsstaatsteun in 17 landen, waaronder zowel Europese als Noord-Amerikaanse landen. Het effect van het percentage buitenlands geborenen op de goal- en range-dimensie werd onderzocht aan de hand van welvaartsstaatattitudes met betrekking tot de rol van de overheid inzake werkloosheidsuitkeringen, pensioenen, huisvesting, gezondheidszorg en het aanbieden van een job aan iedereen die er één wil. Enkel voor deze laatste job-attitude was het percentage buitenlands geborenen significant negatief. Hun resultaten wijzen dus vooral in de richting van een nul-relatie. De impact van immigratie mag dan ook niet overschat worden. Andere macro-determinanten blijken immers van grotere invloed te zijn op de welvaartsstaatlegitimititeit. Nationale indicatoren zoals de economische welvaart in een land (Mau & Burkhardt, 2009), de werkloosheidsgraad en het welvaartsstaat type (Brady & Finnigan, 2014; Mau & Burkhardt, 2009) zijn sterkere voorspellers voor het niveau van welvaartsstaatlegitimititeit. Bovendien zouden sommigen van deze indicatoren een modererende rol kunnen spelen. Zo ontdekte Taylor-Gooby (2005) dat wanneer men controleert voor politieke factoren, met name het percentage van linkse partijen in een regering, het effect van etnische diversiteit insignificant wordt. Maar opnieuw was hier de rol van de VS, die geen geschiedenis van socialistische regeringspartijen kent, doorslaggevend. Ook Mau en Burkhardt (2009) zagen het negatief effect van het percentage niet-westerse immigranten al gauw insignificant worden na controle voor werkloosheid. Deze studies tonen het belang aan van politieke en economische variabelen in de relatie tussen immigratie en de welvaartsstaat.

Het bestaan van de trade-off wordt helemaal twijfelachtig wanneer men naar studies kijkt die een mogelijk positieve relatie tussen

immigratie en welvaartsstaatlegitimiteit constateren. Van Oorschot (2008) vindt dat in meer diverse landen, de relatieve solidariteit tegenover immigranten hoger ligt. Vooral de linguïstische fractionalizatie en de proportie van de in het buitenland geboren burgers hebben een positief effect. Men zou kunnen aannemen dat een hogere mate van diversiteit de potentie heeft om de vooroordelen ten opzichte van immigranten te counteren, door de autochtonen bevolking te leren hoe men om moet gaan met andere groepen zonder zich bedreigd te voelen. In het onderzoek van Brady en Finnigan (2014) werd een positief effect gevonden van net-migratie en van het tienjarige verschil in het percentage buitenlands geborenen op verschillende welvaartsstaatattitudes. Dit effect kan te wijten zijn aan het feit dat immigratie de percepties van werkloosheid en job competitie vergroot (Kunovich, 2004). De vrees bestaat dat immigranten de lonen omlaag zullen drukken en banen van de armere autochtone bevolking zullen innemen. Waardoor er zich bij bepaalde delen van de bevolking, met name de laag opgeleiden, grotere steun kan ontwikkelen voor welvaartsstaatprogramma's.

We kunnen besluiten dat de bestaande literatuur gemengde resultaten levert over het effect van immigratie op de welvaartsstaatlegitimiteit. De meeste studies wijzen in de richting van een negatief effect. Daartegenover bestaat een groeiende groep onderzoeken waar er sprake is van een nuleffect of zelfs een positief effect. Deze tegenstrijdige resultaten benadrukken de nood aan bijkomend onderzoek naar het bestaan van de heterogeniteit/herverdeling trade-off.

3.3. Anti-immigratie politiek, het indirecte gevaar?

De twee reeds vermelde routes waarlangs immigratie de welvaartsstaat kan bedreigen, namelijk het verdelen van de gehele bevolking of door het verdelen van de arbeidersklasse, beschouwen immigratie als het enige ingrediënt in een recept tot welvaartsstaatontmanteling. Maar is dit zo? Leidt etnische diversiteit automatisch tot verminderde solidariteit? Sommige auteurs vermoeden van wel. Zij baseren zich hiervoor op de menselijke biologie. Een mogelijke genetische dispositie om mensen uit de eigen etnische groep te bevoordelen (Salter, 2004). Zoals hierboven uitgebreid wordt vermeld, kent hun idee van een heterogeniteit/herverdeling trade-off veel kritiek. Volgens anderen is er een tweede essentieel ingrediënt nodig. Zij geloven niet in een deterministische proces waar etnische diversiteit de solidariteit vermindert (Alesina & Glaeser, 2004). Volgens hen bevindt zich in de genetica van de mens een capaciteit tot haat, maar naar wie die haat gericht wordt, is vaak situationeel en makkelijk manipuleerbaar (Alesina & Glaeser, 2004, p136). Het is in deze context dat zij de cruciale rol van anti-immigratie partijen naar voren schuiven. Het is immers verleidelijk voor politieke partijen met een anti-welvaartsstaatsentiment om de sociale systemen van herverdeling aan de vallen door de etnische verschillen uit te buiten. Volgens Alesina en Glaeser (2004, p.219) speelt dit zich ook in Europa af en misbruiken de Europese extreemrechtse partijen de anti-immigratie gevoelens om hun anti-welvaartsstaat agenda door te kunnen voeren. Zij verwijzen ook naar de Amerikaanse situatie, waar rechtse politici de blanke middenklasse overtuigd heeft dat herverdeling vooral de zwarte minderheid bevoordeelt.

De ‘timing-matters’-argumentatie die in het vorig deel werd uitgeklaard, kan men gebruiken om het indirecte gevaar van anti-immigratie partijen te weerleggen. Alesina en Glaesers (2004) vaststelling dat anti-immigratie partijen aan stemmen winnen naarmate de etnische diversiteit stijgt, lijkt steek te houden, maar hun koppeling van een anti-immigratie en anti-welvaartsstaat agenda binnen deze partijen, kan op minder eensgezindheid rekenen (Goul

Andersen, 2006). Men dient ook hier een onderscheid te maken tussen de Amerikaanse en Europese case. Europese anti-immigratie partijen zijn vaak pro-welvaart, in die zin dat ze een voorstander zijn van de grote sociale programma's zoals pensioenen, gezondheidszorg en ouderenzorg. Dit staat in sterke tegenstelling tot de VS, waar de Republikeinse partij deze programma's afkeurt. De Europese extreemrechtse partijen hebben ontdekt dat om de arbeidersklasse achter zich te scharen, men de populaire sociale programma's dient te verdedigen (Goul Andersen, 2006). Deze functioneren namelijk als een sociaal vangnet in geval van werkloosheid. Hetgeen arbeiders vaker treft dan de hoger opgeleiden. De extreemrechtse kiezers kunnen dus anti-immigratie gevoelens koesteren, onder meer omwille van de job competitie met immigranten. Maar tegelijk kunnen zij zeer pro-welvaartsstaat zijn, omdat men het sociale vangnet wenst indien de job competitie tot werkloosheid leidt. Onderzoek van Schmidt en Spies (2014) wijst op een meer complexe relatie. Zij vinden geen bewijs dat het anti-immigratie sentiment van politieke partijen een rechtstreeks effect heeft op de welvaartsstaatlegitimiteit. Het versterkt echter wel de negatieve welvaartsstaatsteun van mensen die immigratie als een culturele bedreiging ervaren.

DEEL 2: Probleemstelling

1. Onderzoeksvraag en hypothesen

Dit onderzoek zal pogen de twijfel in de bestaande literatuur te reduceren. Onze onderzoeksvraag is dan ook zeer duidelijk: ‘Bedreigt immigratie de steun voor de welvaartsstaat?’. Op basis van de bestaande literatuur, die ondanks haar verdeeldheid, toch in de richting van een trade-off stuurt, verwacht men een negatief effect van immigratie op de welvaartsstaatlegitimiteit.

H1: Immigratie heeft een negatief effect op welvaartsstaatlegitimiteit.

Het hoofddoel van deze masterproef is om de waarheidsgehalte van H1 na te gaan. Ons gedetailleerd onderzoeksdesign met vier verschillende immigratie-indicatoren en drie dimensies van welvaartsstaatlegitimiteit, dient om deze hypothese zo correct mogelijk te onderzoeken. We kunnen immers niet zomaar veronderstellen dat alle vormen van immigratie hetzelfde effect uitoefenen op alle domeinen van welvaartsstaatsteun. De uitgebreide operationalisering van beide dimensies brengt een bijkomend voordeel met zich mee. We zijn hierdoor in staat de verhoudingen tussen verschillende immigratie-effecten te onderzoeken. We formuleren daarom een tweede hypothese waarin we de effectsterktes van de immigratie-indicatoren vergelijken. We zullen deze hypothese onderverdelen in drie deelhypothesen. De eerste deelhypothese vergelijkt het percentage buitenlanders en het percentage buitenlands geborenen. Buitenlanders kunnen minder beroep doen op de uitkeringen en sociale diensten van de welvaartsstaat dan zij die in het buitenland geboren zijn en genaturaliseerd zijn. Bovendien kunnen personen met een andere EU nationaliteit hun uitkeringen meenemen naar hun land van verblijf dankzij de EU sociale zekerheid coördinatie (European Commission, 2011). Op basis hiervan vermoeden wij dan ook dat het negatief effect van de buitenlandse populatie minder groot zal zijn dan het effect van de populatie buitenlands geborenen.

H2a: Het percentage buitenlands geboren en heeft een negatiever effect op welvaartsstaatlegitimiteit dan het percentage buitenlanders.

De derde deelhypothese probeert te achterhalen of immigratie van buiten de EU een groter effect teweeg brengt dan de totale immigratie. Er zijn verschillende redenen om dit onderscheid te maken. Deze zijn zowel cultureel, biologisch, economisch als politiek van aard. De eerste en wellicht belangrijkste reden is de gemeenschappelijke Europese cultuur die bepaalde normen en waarden bevat die soms in schril contrast staan met niet-Europese culturen. Onderzoek heeft aangetoond dat anti-immigratie attitudes vaak steunen op een gevoel van culturele bedreiging (Bail, 2008). Ook het biologische aspect, namelijk de raciale gelijkheid, is van belang. Europa mag dan van oudsher etnolinguïstisch divers zijn, maar ze kent amper raciale diversiteit. Hierdoor zijn migranten van buiten de EU vaak veel zichtbaarder en vergroten ze de perceptie van immigratie. Zoals reeds werd aangehaald toont men bovendien meer solidariteit met mensen waarop men gelijkt (Salter, 2004). Ook de hoge graad van economische ontwikkeling in Europa, speelt een rol. Immigranten van buiten de EU zijn vaak afkomstig uit minder welvarende landen, waardoor zij meer nood hebben aan sociale ondersteuning. Hoewel men moet erkennen dat Oost-Europa niet hetzelfde niveau van welvaart heeft bereikt als in het Westen, kennen zij een hogere economische ontwikkeling dan vele niet-Europese herkomstlanden⁵. Een laatste reden is politiek van aard. Omwille van de ééngemaakte Europese markt werd de wet op het vrije verkeer van goederen, diensten en personen ingevoerd. Het is dus mogelijk dat men de intra-Europese immigratie ziet als nodig om de economische voordelen te kunnen behouden die de ééngemaakte markt biedt. Ter operationalisering van de deelhypothese gebruiken we het percentage buitenlands geboren en als immigratiestatistiek. De reden waarom deze verkozen wordt boven het percentage buitenlanders, is omdat deze laatste niet in staat is om genaturaliseerde burgers te onderscheiden.

---

⁵ Met uitzondering van Roemenië en Bulgarije.

H2b: Het percentage van de bevolking dat buiten de EU geboren is, heeft een negatiever effect op welvaartsstaatlegitimiteit dan het percentage van de gehele bevolking dat in het buitenland geboren is.

Voorgaand onderzoek doet vermoeden dat de distinctie tussen immigratiestocks en –flows zinvol is (Eger, 2010; Mau & Burkhardt, 2009, Brady & Finnigan, 2014). Omdat het net de plotse immigratiestijgingen zijn die het sterkst gepercipieerd worden door de bevolking (Hopkins, 2009, 2010). Wanneer de etnische diversifiëring zich aan een laag tempo voltrekt, is de kans groter dat de autochtone bevolking in contact komt met de allochtone en zo bepaalde negatieve stereotyperingen ziet weerlegd worden. Maar als de etnische diversifiëring zich plots en intensief voltrekt, kan er een schokeffect optreden zonder dat men de tijd heeft om in contact te komen met de nieuwkomers en hen te leren kennen. Op basis hiervan vermoeden wij dan ook dat immigratieflow een groter effect zal hebben op welvaartsstaatsteun.

H2c: De flow in het percentage buitenlands geboren heeft een negatiever effect op welvaartsstaatslegitimiteit dan de stock buitenlands geboren.

In dit onderzoek willen we de multidimensionaliteit van welvaartsstaatlegitimiteit niet negeren en zal het effect van immigratie getest worden op drie verschillende dimensies. We vermoeden dat als er een negatief effect bestaat, het zich eerst zal vertalen in een voorkeur tot een lagere graad van herverdeling, alvorens hele domeinen van herverdeling af te keuren. Immigratie zal eerst de degree-dimensie verlagen voordat de range- of goal-dimensie aangetast worden. Het is dus aannemelijk dat de degree-dimensie een groter negatief effect van immigratie zal tentoonstellen. Voorgaand onderzoek heeft reeds aangetoond dat de degree-dimensie een lagere steun kent en dat deze minder solide is (Roller, 1995).

H3: Het negatieve effect van immigratie is groter voor de degree-dimensie dan voor de goal- en range-dimensie.

Tenslotte zullen we het indirecte gevaar van anti-immigratie partijen onderzoeken. We testen de hypothese van Alesina en Glaeser (2004) dat immigratie door anti-immigratie partijen misbruikt kan worden om anti-welvaartsstaat gevoelens te promoten. De VS, waar rechtse politici de etnische diversiteit gebruikte voor anti-welvaartsstaat doeleinden, doet vermoeden dat anti-immigratie partijen een essentiële rol spelen. We zullen het concept anti-immigratie salience van Schmidt en Spies (2014) gebruiken om dit na te gaan. Het concept verwijst naar de mate van anti-immigratie sentiment onder regeringspartijen. Het is immers mogelijk dat immigratie niet automatisch leidt tot lagere solidariteit, maar dat politieke partijen nodig zijn om dit te bereiken. Concreet betekent dit dat de grootschalige immigratie enkel tot verlaagde welvaartsstaatlegitimiteit leidt in landen met een anti-immigratie sentiment onder de politieke leiders. Met andere woorden, willen we weten of anti-immigratie partijen een modererend effect hebben op de relatie tussen immigratie en welvaartsstaatlegitimiteit.

H4: Enkel in landen met een hoge anti-immigratie salience onder de regeringspartijen, heeft immigratie een negatief effect op welvaartsstaatsteun.

2. Conceptueel model

Figuur 3 geeft het conceptueel model weer waarmee we het effect van immigratie op welvaartsstaatlegitimiteit zullen nagaan. Het gebruik van vier immigratie-indicatoren laat ons toe om de meer concrete deelhypothesen van H2 toetsen. Zoals reeds in de inleiding werd vermeld, wordt welvaartsstaatlegitimiteit multidimensionaal gemeten, meer bepaald de goal-, range- en degree-dimensie. De tegenstrijdigheid in bestaande literatuur doet immers vermoeden dat immigratie niet op alle dimensies dezelfde impact heeft. Eveneens van belang zijn de controlevariabelen, zowel op individueel als op nationaal niveau. Hoewel we in deze studie enkel geïnteresseerd zijn in het effect van de immigratiegrootte van een land, is het toch belangrijk om te controleren voor individuele variabelen. Verschillen tussen landen kunnen niet enkel toe te schrijven zijn aan nationale indicatoren, maar ook aan individuele kenmerken met een sterk effect en een oneven distributie over de landen heen (Hjerm & Schnabel, 2012, p352). We zullen verschillende individuele kenmerken aan ons model toevoegen. Hun invloed op welvaartsstaatlegitimiteit werd meermaals in de bestaande literatuur aangetoond. Eén van deze kenmerken is leeftijd (Svallfors, 1999; Hjerm & Schnabel, 2012; Koster & Kaminska, 2012; Kaltenthaler & Ceccoli, 2008). Over het algemeen kan men stellen dat naarmate de leeftijd stijgt, men een hogere welvaartsstaatsteun kent. Een uitgebreide literatuur heeft eveneens aangetoond dat vrouwen positiever tegenover de welvaartsstaat staan dan mannen (Svallfors, 1997; Kaltenthaler & Ceccoli, 2008; Gelissen, 2000; Arts & Gelissen, 2001a; Koster & Kaminska, 2012; Linos & West, 2003). De verklaring hiervoor kan schuilen in de verschillen in waarden tussen mannen en vrouwen. Vrouwen geven meer belang aan het principe van gelijkheid, terwijl mannen eerder verdiensten benadrukken (Arts & Gelissen, 2001a). Bovendien hebben vrouwen een grotere kans om een uitkering te ontvangen, aangezien zijn omwille van familiale zorgtaken een meer precare arbeidsmarktpositie vervullen (Rehm, 2005, p.14). De werkstatus speelt eveneens een rol. Personen die geen betaald werk verrichten, kennen een hogere welvaartsstaatsteun (Gërkhani & Koster, 2012; Burgoon, Koster & van Egmond, 2012). Zo zijn

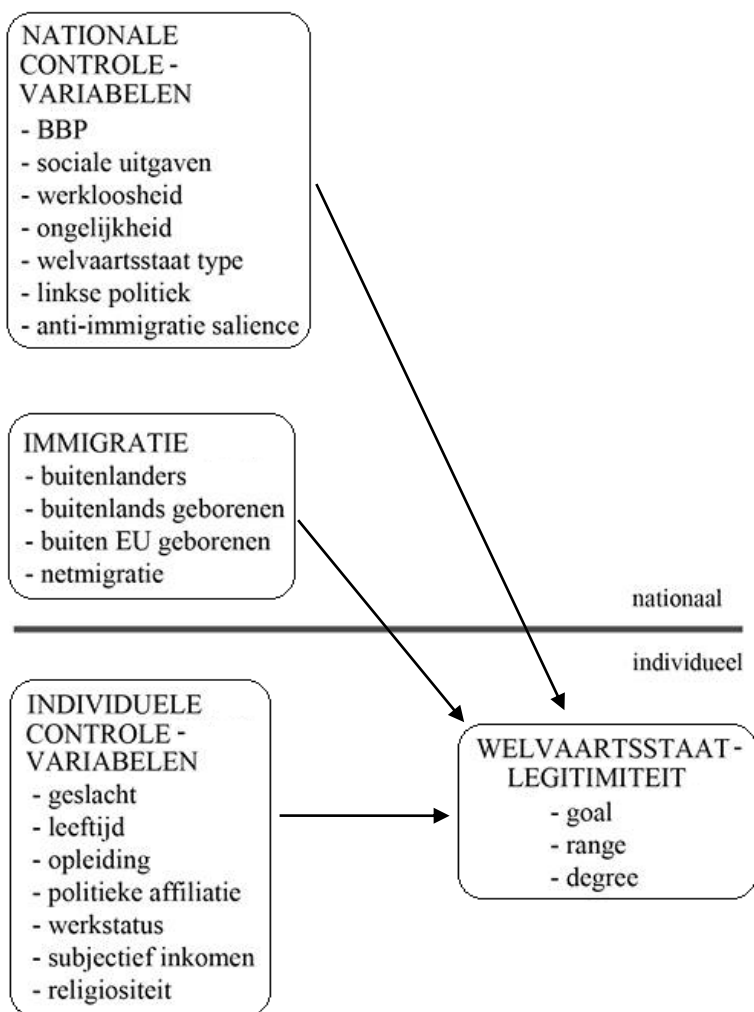
gepensioneerden, invaliden en werklozen grotere voorstanders van herverdeling (Gelissen, 2000). Niet verwonderlijk aangezien zij afhankelijk zijn van de sociale programma's. Politieke affiliatie is eveneens een determinant, in die zin dat personen die zichzelf meer links plaatsen op het politieke links-rechts spectrum, over meer positieve welvaartsstaatattitudes beschikken (Koster & Kaminska, 2012; Hjern & Schnabel, 2012). Een rechtse oriëntatie houdt vaak ook een rechtse visie op de welvaartsstaat in, die als onproductief en inefficiënt wordt gezien. Terwijl een linkse politieke oriëntatie het geloof in de welvaartsstaat benadrukt als middel om sociale ongelijkheid te reduceren (Gelissen, 2000, p289). Het vijfde kenmerk is de opleidingsgraad. Mensen met een hoger opleidingsniveau staan vaak minder positief ten opzichte van de welvaartsstaat (Kaltenthaler & Ceccoli, 2008; Rehm, 2005; Gelissen, 2000; Arts & Gelissen, 2001a; Linos & West, 2003; Hjern & Schnabel, 2012). Dit komt wellicht door het hogere loon dat gecorreleerd is aan een hogere opleiding, waardoor men minder geneigd is tot herverdeling. Lager opgeleiden daarentegen, hebben minder werkzekerheid en dus meer behoefte aan sociale voorzieningen. Inkomen wordt in de literatuur vaak aangehaald als een sterke predictor voor de voorkeur tot solidariteit (Dallinger, 2010; Arts & Gelissen, 2001b). De laatste individuele controlevariabele is religiositeit. Een eigenschap die in verband wordt gebracht met een lagere welvaartsstaatsteun (Gërkhani & Koster, 2012). Een verklaring hiervoor is dat religieuze personen de staat geen monopolie tot nationale herverdeling toekennen en religieuze organisaties ook een rol in dit proces toewensen.

Niet enkel individuele kenmerken, maar ook bepaalde nationale kenmerken zijn welgekende determinanten van welvaartsstaatlegitimiteit. We zullen controleren voor deze kenmerken, niet enkel omdat zij bijdragen tot de verklaring van onze afhankelijke variabelen, maar ook omdat zij een mogelijke modererende of mediërende rol kunnen hebben. Een eerste bekende determinant is het bruto binnenlands product (BBP). Naarmate de welvaart stijgt, krimpt vaak de steun voor herverdeling. (Dallinger, 2010; Gërkhani & Koster, 2012). Wellicht is dit te wijten aan de toegenomen levensmiddelen, die een buffer leveren in geval van

tegenspoed. Men heeft dan minder nood aan een sociaal vangnet. Een tweede factor van invloed is de werkloosheidsgraad. Blekesaune en Quadagno (2003) en Dallinger (2010) vinden in hun analyses dat een hogere werkloosheidsgraad geassocieerd is met een grotere steun voor de welvaartsstaat, en dan vooral voor werkloosheidsvoorzieningen. Een verklaring hiervoor kan te vinden zijn in de verhoogde kans om zelf zonder baan te komen of om vrienden en familie hun job te zien verliezen (Blekesaune & Quadagno, 2003, p. 418). Aangezien voorgaand onderzoek er op wijst dat de omvang van de welvaartsstaat ook een rol speelt, zullen we eveneens controleren voor de grootte van de sociale uitgaven (Dallinger, 2010). Daarnaast zullen we het niveau van ongelijkheid opnemen omdat dit een goede proxy biedt voor de reeds bestaande graad van herverdeling. Een volgende variabele is linkse politiek. De macht van de linkse politieke partijen is een gekende determinant van welvaartsstaatgrootte (Taylor-Gooby, 2005) en volgens de power-resource theorie wellicht de belangrijkste. We zullen eveneens het concept anti-immigratie salience opnemen. Schmidt en Spies (2014) die het concept uitwerkten, vonden een effect van het concept op de goal-dimensie voor mensen die immigratie als een culturele dreiging percipiëren. Om hypothese H4 te testen, zal deze variabele samen met een immigratie-indicator toegevoegd worden in een model om te zien of anti-immigratie salience een modererend effect heeft. De laatste nationale controlevariabele is het welvaartsstaat type. De types zijn een middel om welvaartsstaten te classificeren (Arts & Gelissen, 2001a). Het zijn ideaaltypen, geconstrueerd op basis van drie criteria: decommodificatie, stratificatie en het onderscheid tussen markt en staat als leidende institutie (Esping-Andersen, 1990). Esping-Andersen (1990) onderscheidt drie Europese types: het Conservatieve, ook wel Continentale type genoemd, het Sociaaldemocratische oftewel Scandinavische type en het Liberale type, ook gekend als het Angelsaksische type. Later volgde kritiek dat de Zuid-Europese landen ook een eigen welvaartsstaat regime type vormen, het Zuiderse of Mediterrane type (Ferrera, 1996). We zullen eveneens de Oost-Europese landen als een apart regime type behandelen. Deze typen blijken te verschillen in hun publieke opinie omtrent de welvaartsstaat (Gelissen, 2000; Arts & Gelissen, 2001b). We vermoeden dat

immigratie een verschillend effect zal hebben naar gelang het type. Universele welvaartsstaten die bekostigd worden door middel van belastingen, zoals de Scandinavische landen, verlenen immigranten makkelijker toegang tot hun solidariteitssystemen. In welvaartsstaat typen die gebaseerd zijn op sociale zekerheidssystemen, moeten immigranten namelijk eerst bijdragen hebben geleverd. Welvaartsstaat typen zijn in essentie containerbegrippen. Men raadt dan ook niet aan om deze te hanteren ter verklaring van bepaalde mechanisme. Aangezien ze in dit onderzoek louter ter controle worden benut, gaat deze waarschuwing niet op.

Figuur 3. Conceptueel model

DEEL 3: Data en methoden

In dit gedeelte wordt een uiteenzetting gegeven over de data en de operationalisatie van de variabelen. We zullen een korte uitleg geven over de gehanteerde databronnen, alvorens over te gaan tot de operationalisering. Deze laatste zal verlopen in drie groepen, namelijk de afhankelijke variabelen, de onafhankelijke variabelen op individueel niveau en de onafhankelijke variabelen op nationaal niveau.

1. Databronnen

Voor het internationaal cross-sectioneel vergelijken van Europese landen, maken we gebruik van de European Social Survey (ESS). De ESS data zal in dit onderzoek gebruikt worden voor de constructie van de afhankelijke variabelen en de micro-indicatoren op individueel niveau. De ESS is een grootschalig academisch gedreven cross-nationale survey, die tweejaarlijks wordt uitgevoerd sinds 2001 (ESS, z.d.). Via face-to-face interviews worden de attitudes, geloofs- en gedrag patronen in meer dan dertig verschillende staten gemeten (ESS, z.d.). De ESS data is zeer representatief, omwille van het hoge aantal respondenten per land, de strikte toevalssteekproeven, de strenge vertaalprotocollen en een 70 procent responsratio (ESS, z.d.). De ESS kent momenteel zes rondes. Voor dit onderzoek zal de data van de vierde ronde aangewend worden. Het betreft de jaren 2008 en 2009. Hoewel er in elk van de ESS rondes wordt gepeild naar de goal-dimensie aan de hand van de inkomensherverdelingsattitudeⁱⁱ, kiezen we voor de vierde ronde omdat deze een zeer uitgebreide module met welvaartsstaatattitudes bevat. Uit de vele landen die aan deze ESS ronde participeerden werden 18 lidstaten van de Europese Unie (EU) geselecteerd (België, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Nederland, Polen, Portugal, Slovenië, Spanje, Tsjechië, Verenigd Koninkrijk, Zweden). Noorwegen, dat behoort tot de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA⁶), werd eveneens opgenomen. Dit brengt

---

⁶ De overige EVA-landen zijn Zwitserland en IJsland.

het totaal op 19 landen. Omwille van ontbrekende ESS data, werden de overige landen uitgesloten van de dataset. Hoewel Bulgarije, Kroatië, Slowakije en Zwitserland wel participeerden aan de vierde ESS ronde, werden ook zij niet geselecteerd wegens een gebrek aan data op de nationale onafhankelijke variabelen. Desondanks vormen de 19 onderzochte landen een meer dan voldoende aantal om een degelijke comparatieve analyse uit te voeren.

Vervolgens werden verschillende nationale indicatoren toegevoegd aan de dataset. Deze dienen als onafhankelijke variabelen op macroniveau. Het betreft de vier indicatoren van immigratie. Deze data is afkomstig van Eurostat. De netmigratie data geldt voor het jaar 2008. De overige drie indicatoren zijn van toepassing op het jaar 2009, omdat data voor 2008 voor een grote meerderheid van de landen niet voorhanden is. Eurostat levert ook de data voor de nationale controle variabelen *BBP*, *sociale uitgaven*, *ongelijkheid* en *werkloosheidsgraad*. Al deze gegevens hebben betrekking op jaar 2008. De toewijzing van een bepaald *welvaartsstaat type* aan een land gebeurt op basis van de uitgebreide literatuur hieromtrent (Arts & Gelissen, 2001a; Ferrera, 1996). Voor de *anti-immigratie salience* variabele baseren we ons op de 2014 dataset van het Comparative Manifesto Project. Het bevat kwantitatieve inhoudsanalyses van partijprogramma's uit meer dan 50 landen. Voor *linkse politiek* maken we gebruik van de dataset over regeringssamenstellingen van de Database for Institutional Comparisons in Europe (DICE). Deze dataset bevat de percentages regeringszetels van linkse, rechtse en centrumpartijen van 1960 tot 2011.

2. Operationalisering

2.1. Afhankelijke variabelen

Dit onderzoek bestaat uit drie afhankelijke variabelen, *goal*, *range*, en *degree*. *Goal* wordt gemeten aan de hand van de uitspraak ‘De overheid zou maatregelen moeten nemen om inkomensverschillen te verminderen’. De respondenten kiezen vervolgens tussen ordinale categorieën (‘helemaal eens’, ‘eens’, ‘niet eens, niet oneens’, ‘oneens’, ‘helemaal oneens’). De variabele wordt tegengesteld gehercodeerd. ‘Helemaal oneens’ wordt de laagste waarden en ‘Helemaal eens’ de hoogste. Dit vergemakkelijkt de interpretatie. Tenslotte wordt de variabele getransformeerd tot een continue variabele met een schaal van 0 tot 100. De behandeling van een ordinale variabele als een continue variabele wordt algemeen aanvaard in geval van minstens vijf antwoordcategorieën en een symmetrische distributie van de observaties (Bollen & Barb, 1981). Ook het grote aantal respondenten laat dit toe.

De variabele *degree* wordt gemeten aan de hand van de vraag: ‘Veel sociale voorzieningen worden betaald met belastinggeld. Als de overheid moet kiezen tussen het verhogen van de belastingen en meer geld uitgeven aan sociale voorzieningen, dan wel het verlagen van de belastingen en minder geld uitgeven aan sociale voorzieningen, wat moet ze dan doen? De antwoordmogelijkheden bevinden zich op een tienpuntenschaal met als uitersten ‘De overheid zou de belastingen sterk moeten verlagen en veel minder moeten uitgeven aan sociale voorzieningen.’ en ‘De overheid zou de belastingen sterk moeten verhogen en veel meer moeten uitgeven aan sociale voorzieningen.’. Vervolgens wordt ook deze variabele gehercodeerd tot een continue variabele met een schaal van 0 tot 100.

De variabele *range* wordt bepaald door zes items⁷. Gemeten aan de hand van de volgende uitspraken: ‘Is het de verantwoordelijkheid van de overheid ...

- ... ervoor te zorgen dat iedereen een baan krijgt die er één wil?
- ... ervoor te zorgen dat de gezondheidszorg toereikend is?
- ... ervoor te zorgen dat ouderen een redelijke levensstandaard hebben?
- ... om te voorzien in een redelijke levensstandaard voor werklozen?
- ... om te voorzien in voldoende kinderopvang voor werkende ouders?
- ... om te voorzien in betaald verlof voor werkenden die tijdelijk voor zieke familieleden moeten zorgen?’

Ook hier worden de antwoordmogelijkheden gespreid over een tienpuntenschaal met als uitersten ‘Zou helemaal niet de verantwoordelijkheid van de overheid mogen zijn.’ en ‘Zou volledig de verantwoordelijkheid van de overheid moeten zijn.’. Aangezien de range-dimensie aan de hand van meerdere items wordt gemeten, dienen we te checken of deze zes items hetzelfde latente concept meten⁸. Wanneer men als drempel voor weerhouding de vuistregel van 0,4 hanteert, behoudt men één factor. Dit wordt geïllustreerd in tabel 1 en bevestigd door de screeplot die een knik na één factor toont. Bovendien bezit slechts één factor een eigenwaarde boven de één. Deze eigenwaarde bedraagt 3,24. De scores op de variabelen worden gehercodeerd naar continue variabelen met als schaal 0 tot 100. Daarna wordt de variabele *range* gecreëerd door het gemiddelde van deze zes variabelen te berekenen. Om zeker te zijn van de interne consistentie van de schaal voeren we tenslotte nog een Chronbachs Alpha analyse uit. Met een waarde van 0,816 ligt deze ruimschoots boven de 0,7 drempel. Zoals men in tabel 2 kan zien, leidt het verwijderen van één van de indicatoren niet tot een duidelijke verbetering van de Chronbachs Alpha.

---

⁷ Voor zij die het effect van immigratie op de afzonderlijke range-items wensen te weten, verwijzen wij graag naar het onderzoek van Brady en Finnigan (2014).

⁸ Confirmatorische factor analyse op de ESS 4 data door Roosma, Gelissen en van Oorschot (2013) heeft reeds het bestaan van de goal-, range- en degree-dimensie aangetoond en zal hier dus niet overgedaan worden.

Tabel 1. Factoranalyse voor de variabele range.

	Factor 1
Jobs	0,677
Gezondheidszorg	0,761
Pensioenen	0,792
Werkeloosheid	0,711
Kinderzorg	0,742
Betaald verlof	0,717

Bron: ESS 4, eigen calculaties.

Tabel 2. Chronbachs Alpha van de variabel range met verwijderde items.

Verwijderde items	Verbeterde item- totale correlatie	Cronbach Alpha na verwijdering van item
Jobs	0,537	0,805
Gezondheidszorg	0,609	0,786
Pensioenen	0,647	0,778
Werkeloosheid	0,582	0,787
Kinderzorg	0,609	0,781
Betaald verlof	0,574	0,788

Bron: ESS 4, eigen calculaties.

2.2. Onafhankelijke variabelen: individueel niveau

We zullen voor relevante individuele karakteristieken controleren door de variabelen *leeftijd*, *religiositeit*, *subjectief inkomen*, *geslacht*, *opleiding*, *politieke affiliatie* en *werkstatus* toe te voegen aan de analyse. In dit onderzoek zullen de eerste drie van deze variabelen gecodeerd worden als continue variabelen. Oorspronkelijk zijn het allen ordinale variabelen, behalve *leeftijd*, maar wegens het groot aantal respondenten kunnen we ze behandelen als continu. *Religiositeit* wordt gemeten aan de hand van een elfpuntenschaal met als uitersten waarden ‘helemaal niet religieus’ en ‘zeer religieus’. *Subjectief inkomen* kent als ordinale variabele, vier antwoordmogelijkheden, van ‘comfortabel leven met huidig inkomen’ tot ‘zeer moeilijk met huidig inkomen’. Gezien het groot aantal respondenten wordt ook deze variabele continue behandeld. Daarbij wordt deze gespiegeld om de interpretatie te vergemakkelijken.

Geslacht zal als dummy variabele gecodeerd worden, met *vrouwelijk* als referentiecategorie. Voor de variabele *opleiding* gelden vier categorieën. Tot de categorie *geen of primair* behoren de respondenten die geen lager secundair onderwijs behaalden. Wanneer men de UNESCO ISCED-97-Standaard categorieën hanteert, komt dit overeen met ISCED-0 en ISCED-1. Verder is er nog *lager secundair* (ISCED-2), voor zij die enkel het lager secundair onderwijs vervulde. En *secundair*, zij die een diploma hoger secundair onderwijs behaalden en eventueel een postsecundair diploma dat niet beschouwd wordt als tertiair onderwijs (ISCED-3 en ISCED-4). De laatste categorie, *tertiair*, is de referentiecategorie en bevat de personen die minstens een diploma op bachelor niveau bezitten (ISCED-5 en ISCED-6). Bij *politieke affiliatie* werd aan de respondenten gevraagd zichzelf te positioneren in het politieke spectrum aan de hand van een elfpuntenschaal, waarbij lage waarden staan voor een linkse politieke affiliatie en hoge waarden voor een rechtse. Hoewel deze variabele dankzij haar elfpuntenschaal eenvoudig gehanteerd kan worden als een continue variabele, bezit ze erg veel missing values. Daarom werd besloten om de variabele op te delen in drie categorieën, *links*, *centrum* en *rechts*, plus een extra

categorie, *missing*, voor de missing values. De referentiecategorie is *centrum*. De laatste variabele is *werkstatus*. Deze wordt gemeten aan de hand van de vraag wat men de laatste zeven dagen heeft gedaan. *Betaald werk* geldt als referentiecategorie. Er zijn dummy's voor de overige categorieën *in opleiding*, *gepensioneerd*, *ziek of gehandicapt* en *werkloos*. Tot deze laatste categorie behoren zowel zij die actief naar een job zoeken als zij die dit niet doen. Tenslotte is er nog de restcategorie *andere*, deze bevat mensen die gemeenschapswerk doen, het huishouden of ander werk.

2.3. Onafhankelijke variabelen: nationaal niveau

Dit onderzoek kent vier immigratie-indicatoren, waarvan drie betrekking hebben op de immigratiestock en één op de immigratieflow. De indicatoren *buitenlanders* en *buitenlands geboren* zijn reeds uitvoerig behandeld. Voor de indicator *buiten EU geboren* wordt de EU geoperationaliseerd als de EU-28, plus de landen van de Europese Vrijhandelsassociatie. De reden waarom de landen van de EVA erbij worden gerekend, is hun culturele en economische verwevenheid met de EU en hun hoge welvaartsgraad. De variabele *netmigratie* wordt gemeten door het verschil tussen het percentage immigranten en het percentage emigranten. In tabel 16 in de bijlagen vindt u de nationale percentages op elk van de vier immigratie-indicatoren. Bij de analyse wordt er eveneens voor de gekende macro-indicatoren gecontroleerd. Het betreft de variabelen *BBP*, *sociale uitgaven*, *werkloosheidsgraad*, *ongelijkheid* en *welvaartsstaat type*. Enkel welvaartsstaat type is categoriaal. De andere zijn elk continue variabelen. *BBP* is het bruto binnenlands product per capita, uitgedrukt in Amerikaanse dollars, per duizendtallen. De *sociale uitgaven* worden uitgedrukt in percentage van het BBP. De variabele *werkloosheidsgraad* wordt uitgedrukt als het percentage werklozen in de leeftijdscategorie 15 tot 74 jaar. De variabele *ongelijkheid* wordt gemeten aan de hand van de Gini-coëfficiënt van het geëquivaliseerde beschikbare inkomen. Deze index toont in hoeverre de verdeling van inkomens en consumptie-uitgaven afwijkt van een volledig gelijke verdeling. De score op de Gini-index varieert van 0, dit is een totale gelijkheid, tot 1, een volledige ongelijkheid. Voor de variabele *welvaartsstaat type* worden de onderzochte landen geclassificeerd onder vijf ideaaltypes. Tot de referentiecategorie *continentaal* behoren België, Duitsland, Frankrijk, en Nederland. *Sociaaldemocratisch* bevat Denemarken, Finland, Noorwegen en Zweden. Ierland en het Verenigd Koninkrijk staan onder *Liberaal*. Terwijl Cyprus, Griekenland, Portugal en Spanje, behoren tot *Mediterraan*. Tenslotte is er nog *Oost-Europees*, deze bevat Estland, Hongarije, Polen, Slovenië en Tsjechië. *Linkse politiek* wordt geoperationaliseerd door de percentages regeringszetels dat linkse partijen hebben bekleed, op te tellen vanaf het jaar 1993 tot en

met 2008. Voor de berekening van *anti-immigratie salience* werd dezelfde methode gevolgd als in Schmidt & Spiess (2014). In de dataset van het Comparative Manifesto Project werden de categorieën 601 (nationale levenswijze: positief) en 608 (multiculturalisme: negatief) opgeteld. En daarvan werden de categorieën 602 (nationale levenswijze negatief) en 607 (multiculturalisme: positief) en 705 (benadeelde minderheidsgroepen) afgetrokken. Dit gaf een anti-immigratie score per partij. Vervolgens werden deze scores vermenigvuldigd met het aantal stemmen dat de partij haalde. Dit leverde een gewogen score per partij. Tenslotte werd de som gemaakt van de gewogen scores van partijen die een regeringsdeelname in de wacht sleepte in het verkiezingsjaar dat het dichtst bij het jaar 2008 ligt.

De nationale controlevariabelen werden getest op multicollineariteit door middel van de collineariteit diagnostiek functie in SPSS. Aangezien de vier immigratie-indicatoren elk hun aparte modellen krijgen, zullen deze niet getest hoeven te worden voor multicollineariteit. De variantie inflatie factor (VIF) van de nationale controlevariabelen is laag. Ze bevinden zich allen onder de 5, behalve *BBP* dat een VIF van 7,6 kent. Dit is echter aanvaardbaar. Vanaf een VIF van 10 of een tolerantie van 0,1 of minder, wordt het zorgwekkend (York, 2012). In de bijlagen kan met in tabel 17 de nationale scores op de elk van de macro-controlevariabelen vinden.

DEEL 4: Analyse en resultaten

1. Analytische strategie

In dit onderzoek wordt geopteerd voor een multilevel analyse, meer bepaald voor een lineair mixed model. De reden hiervoor ligt in het hiërarchische karakter van de data. Ordinary least square regression (OLS) heeft geen aandacht voor het feit dat burgers van hetzelfde land meer met elkaar gemeenschappelijk hebben dan met burgers uit andere landen. OLS onderschat vaak standaardfouten door de lage variatie in de nationale indicatoren (Snijders & Bosker, 1999; Hox, 2010). Multilevel modellen zijn in staat om een onderscheid te maken tussen het individuele en het nationale niveau. Hierdoor hoeven zij niet aan te nemen dat alle data-observaties onafhankelijk zijn (Hox, 2010, p.14). Met 19 opgenomen landen zijn we bovendien ruimschoots in staat een accurate multilevel analyse uit te voeren. Volgens Snijders en Boskers (1999) ligt het minimum aantal landen namelijk op tien.

Alvorens de analyse te starten, moet de data nagekeken worden en bepaalde respondenten moeten eruit gefilterd worden. Omwille van de thematiek van dit onderzoek werd besloten enkel autochtone respondenten te selecteren. Autochtoon wordt hier gedefinieerd als alle personen die niet over een buitenlandse nationaliteit beschikken en niet in het buitenland geboren zijn. Hiervoor werden de ja-nee vragen ‘burger van het land’ en ‘geboren in het land’ gehanteerd. Tevens werd getracht tweede en derde generatie immigranten uit de data te filteren, door middel van de vraag of men tot een etnische minderheid behoort. Bovendien werd besloten om te werken met missing values en geen gebruik te maken van imputatie. SPSS gebruikt namelijk maximum likelihood estimation als standaardoptie voor missing values op level-1 variabelen. Voor missing values op level-2 variabelen gebruikt SPSS listwise deletion, maar dat zal in dit onderzoek niet nodig zijn aangezien de nationale variabelen geen missings bevatten. Voor het wege van de data werden dezelfde gewichten toegepast als in de oorspronkelijke ESS datasets. Het externe gewicht compenseert voor de verschillende

bevolkingsgroottes van de geselecteerde landen. Het interne gewicht vergroot de representativiteit van de data binnen ieder land door te compenseren voor de verschillen in sampling design, maar ook voor sampling error en non-response bias.

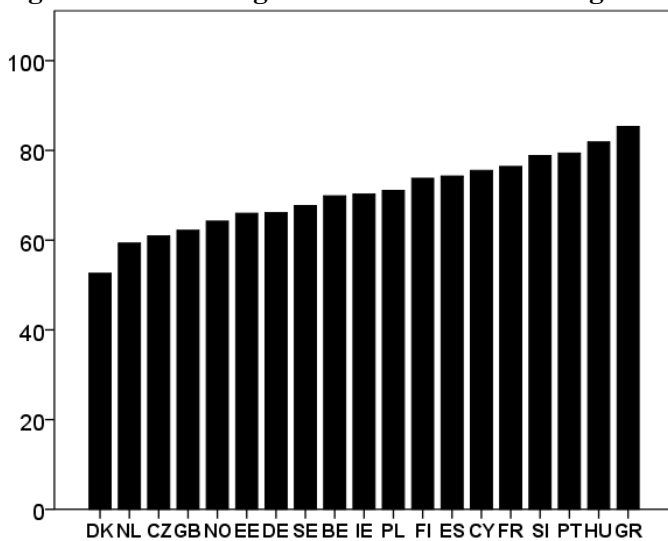
2. Beschrijvende analyse

Alvorens de multilevel analyse aan te vangen, zal een descriptieve analyse plaats vinden⁹. Vervolgens worden de scores op de afhankelijke variabelen geaggregeerd door hun nationale gemiddeldes te berekenen. Deze zullen ons een eerste inzicht in de data geven en mogelijke uitschieters en coderingsfouten aantonen. De data wordt gewogen aan de hand van het intern gewicht. De nationale scores worden in staafdiagrammen weergegeven zodat men de cross-nationale verschillen kan waarnemen. Figuur 4 geeft de nationale scores weer voor de goal-dimensie. Wat meteen opvalt, is de lage positie van Denemarken. Alle andere landen kennen een gemiddelde score van boven de 60 procent. Maar tussen deze landen zijn er duidelijke verschillen. Zo ligt de gemiddelde score in Griekenland 20 procent hoger dan die van Nederland. De variabele kent dus voldoende variatie. Figuur 5 illustreert de nationale scores voor de range-dimensie. Deze liggen over het algemeen een beetje hoger dan die van de goal-dimensie. Ook hier scoren de Grieken hoog en de Nederlanders laag. De Denen bevinden zich nu in het centrum. Op deze variabele is minder variantie te bespeuren, maar nog steeds voldoende om opgenomen te worden in de analyse. Figuur 6 illustreert de scores voor de degree-dimensie. Deze is zoals verwacht beduidend lager dan voor de overige dimensies. De Scandinavische landen scoren het hoogst. Niet verwonderlijk gezien zij reeds gewoon zijn aan een hoge graad van herverdeling en hoge belastingsdruk. Veel sociale voorzieningen zijn universeel en worden gefinancierd door middel van belastingen. De zeer lage positie van Hongarije verdient aandacht. De score is zo laag, dat we Hongarije als outlier kunnen beschouwen. De reden voor de lage Hongaarse steun voor de degree-dimensie is onbekend, maar dient wel in het achterhoofd te worden gehouden tijdens de verdere analyse. Het is immers mogelijk dat deze outlierpositie van Hongarije het effect van immigratie op de degree-dimensie vertekent.

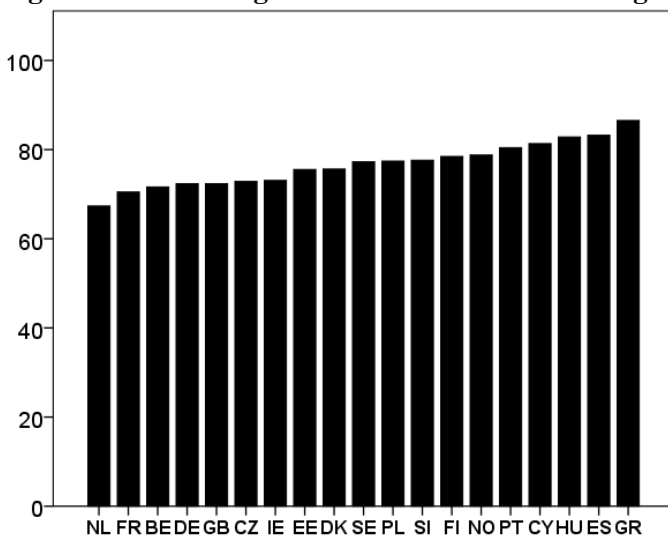
---

⁹ In de bijlagen vindt men een overzicht van de ongewogen variabelen in tabel 18 en tabel 19.

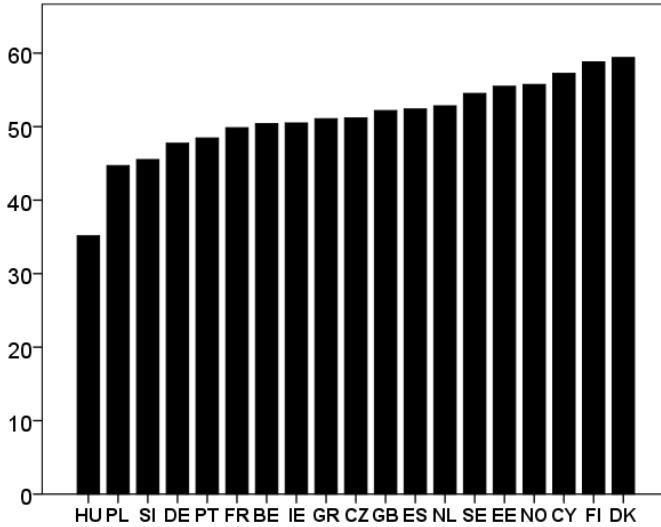
Figuur 4. Nationale gemiddelde scores voor de goal-dimensie.

Figuur 5. Nationale gemiddelde scores voor de range-dimensie.

Figuur 6. Nationale gemiddelde scores voor de degree-dimensie.

Om een eerste blik te werpen op het effect van immigratie op welvaartsstaatlegitimiteit, hebben we in tabel 3 de correlaties berekend tussen de vier immigratie-indicatoren en de drie nationale gemiddelde scores op de afhankelijke variabelen. We passen hier het externe gewicht toe uit de oorspronkelijke ESS dataset, in combinatie met het interne gewicht. Geen enkel van de correlaties zijn significant. De correlaties voor de goal- en range-dimensie zijn zeer zwak. De degree-dimensie kent grote correlaties, maar zoals reeds vermeld zijn deze insignificant en bovendien zijn ze positief. Dat laatste geldt trouwens voor zowat al de correlaties. Slechts drie van de twaalf correlaties zijn negatief. Aan de hand van deze resultaten lijkt immigratie geen invloed te hebben op de welvaartsstaatlegitimiteit. Hypothese H1 lijkt dus niet bevestigd te worden.

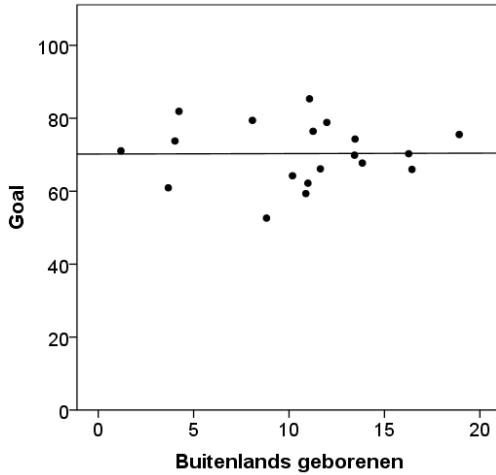
Tabel 3. Pearsons r van de immigratie-indicatoren en de nationale gemiddeldes van de drie dimensies van welvaartsstaatlegitimititeit.

	Goal	Range	Degree
Buitenlanders	-0,021	0,056	0,411
Buitenlands geboren	0,007	-0,069	0,369
Buiten EU geboren	-0,008	0,013	0,439
Netmigratie	0,008	0,226	0,323

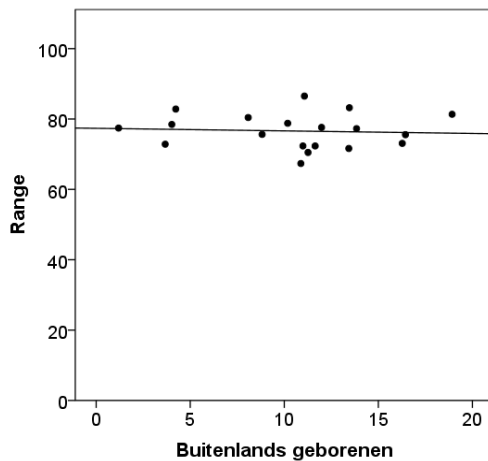
(2-tailed)

Om de effecten visueel voor te stellen, eveneens als de positie van de afzonderlijke landen, worden scatterplots gecreëerd. Gezien het grote aantal mogelijke combinaties tussen de immigratie-indicatoren en dimensies van welvaartsstaatsteun, zullen we enkel voor de indicator *buitenlands geboren* scatterplots afbeelden. De scatterplots voor de goal- en range-dimensie in figuur 7 en figuur 8 bevestigen de reeds getoonde correlaties. Er is geen immigratie-effect zichtbaar. De scatterplot voor de degree-dimensie wijst wel op een mogelijk zwak effect, maar zoals de correlaties reeds aantoonde, lijkt dit effect positief te zijn. De outlierpositie van Hongarije wordt op het scatterplot bevestigd. Behalve een zeer lage score op de degree-dimensie, kent Hongarije ook zeer lage niveau's van immigratie. Deze combinatie zorgt er waarschijnlijk voor dat Hongarije het positieve immigratie-effect artificieel vergroot. De overige negen scatterplots die niet getoond worden, kunnen ook mogelijke outliers herbergen. Om deze te ontdekken, werd voor de afhankelijke variabelen reeds naar de staafdiagrammen gekeken. Voor de immigratie-indicatoren kijken we naar tabel 16 met de waarden voor de immigratie-indicatoren per land. Er zijn geen outliers zichtbaar. Hoewel Cyprus en Estland hoog scoren op elk van de indicatoren, behoren zij niet tot hetzelfde niveau als Zwitserland of Luxemburg.

Figuur 7. Scatterplot van percentage buitenlands geboren en de nationale gemiddelde score op de goal-dimensie.

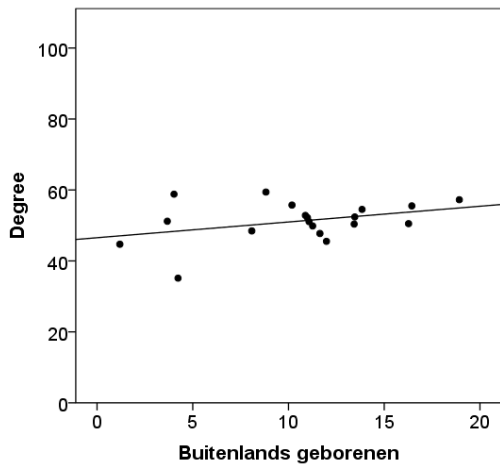

Figuur 8. Scatterplot van percentage buitenlands geboren en de nationale gemiddelde score op de range-dimensie.

Figuur 9. Scatterplot van percentage buitenlands geboren en de nationale gemiddelde score op de degree-dimensie.

3. Het multilevel model

Om de heterogeniteit/redistributie tradeoff te bevestigen, zijn we genoodzaakt meer geavanceerde analysetechnieken te hanteren, die zowel op nationaal als individueel niveau kunnen opereren, namelijk multilevel modellen. In dit hoofdstuk wordt de multilevel analyse uitvoerig beschreven. Het betreft een analyse van drie continue afhankelijke variabelen. De analyse zal stapsgewijs verlopen. Hoewel we erg nieuwsgierig zijn naar het effect van immigratie op de welvaartsstaatsteun, zullen de immigratievariabelen nog even op zich laten wachten. We zullen namelijk eerst andere stappen moeten doorgaan. We vangen aan met een nulmodel, dat weergeeft in welke mate de variantie verdeeld is over het individuele en het nationale niveau. Tijdens stap 2 zullen de individuele kenmerken worden toegevoegd om hun effect op welvaartsstaatsteun na te gaan. In stap 3 zullen de immigratievariabelen op het toneel verschijnen. Vanaf deze stap zullen we dus eindelijk een antwoord zien verschijnen op onze onderzoeksvraag. In een laatste stap worden de nationale controle variabelen toegevoegd. Dit zal afwisselend gebeuren om confounding van de variabelen te vermijden. Iedere stap bevat een tabel met parameterschattingen, standaardfouten en significantieniveaus van de onderzochte variabelen. De multilevel analyse van de drie afhankelijke variabelen gebeurt simultaan.

3.1. Het nulmodel

De eerste stap van de multilevel analyse is het beschrijven van het nulmodel. Deze wordt ook het intercept-only model genoemd, omdat er geen verklarende variabelen worden opgenomen. (Hox, 2010, p. 15). Zoals reeds eerder werd vermeld, geeft dit model de spreiding van de variantie over de twee niveaus weer. Hiermee wordt besloten of een multilevel model nodig is. Het is immers zinloos zo'n model te hanteren indien er weinig variantie op het hoogste niveau blijkt te zijn. Tabel 4 geeft de parameters en de significantieniveaus van het model weer voor de drie afhankelijke variabelen. De tabel geeft ook het intercept, de variantie van het random intercept en de residuele variantie weer. Alle drie zullen kort beschreven worden. Het intercept is de gemiddelde score op de afhankelijke variabele voor alle landen (Heck, Thomas & Tabata, 2010, p78). Aangezien het voor alle individuen gelijk is, noemt men het een fixed effect. Deze bedraagt 69,72 voor de goal-dimensie, 75,98 voor range-dimensie en 49,86 voor de degree-dimensie. Buiten het gewone intercept is er ook een random intercept. Deze verschilt per land en wordt daarom een random effect genoemd (Heck et al, 2010, p72). Aangezien de variantie random intercept in tabel 4 significant is, kan men aannemen dat het random intercept voldoende varieert over de landen heen. Een tweede random effect is de residuele variantie. Deze beschrijft de variantie die toegeschreven kan worden aan individuen binnen een land (Heck et al, 2010, p. 79). Ook deze blijkt significant te zijn. Er is dus voldoende variantie te verklaren binnen de groepen. Het individuele niveau huisvest wel een substantieel groter deel van de variantie dan het nationale niveau. De nationale factoren bezitten een kleinere verklaringkracht dan de individuele factoren. De zonet besproken gegevens stellen ons in staat om de intra-classcorrelatie (ICC) te berekenen. Dit geeft de proportie van de variantie weer die toe te schrijven is aan de verschillen tussen de landen. Men berekent deze door de variantie tussen de groepen te delen door de totale variantie (Heck et al, 2010, p79). Dit betekent dat voor de goal-dimensie 10,82 % van de totale variantie wordt verklaard door de verschillen tussen de landen. Voor de range-dimensie bedraagt dit 12,79 %. De degree-dimensie kent echter een lagere intra-

classcorrelatie van 0,0729. Hetgeen doet vermoeden dat voor deze dimensie er minder variantie tussen de verschillende landen bestaat. Ondanks de lage ICC van de degree-dimensie, zullen we ook voor deze dimensie de multilevel analyse verder zetten.

Tabel 4. Nulmodellen M1 tot M3.

	Goal		Range		Degree	
	M1		M2		M3	
Intercept	69,719	***	75,981	***	49,863	***
	(2,302)		(1,414)		(1,472)	
Variantie RI	77,166	**	29,249	**	31,084	*
	(29,955)		(11,194)		(12,313)	
Residuele var.	636,318	***	199,494	***	395,069	***
	(5,600)		(1,780)		(3,570)	
ICC	0,1082		0,1279		0,0729	

AV = goal (M1), AV = range (M2), AV = degree (M3).

Ongestandaardizeerde variabelen. * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

3.2. Eén-niveau-model

Vervolgens zullen we de individuele onafhankelijke variabelen toevoegen op het eerste niveau. Het betreft de continue variabelen *leeftijd*, *religiositeit* en *subjectief inkomen* en de categoriale variabelen *geslacht*, *opleiding*, *werkstatus* en *politieke affiliatie*. Voor elk van de drie afhankelijke variabelen zal apart een model worden geschetst.

Tabel 5. Eén-niveau-modellen M4 tot M6.

	Goal		Range		Degree	
	M4		M5		M6	
Intercept	81,003	***	80,356	***	42,238	***
	(2,085)		(1,375)		(1,635)	
Geslacht:						
- Man	-2,211	***	-1,293	***	0,282	
	(0,318)		(0,184)		(0,265)	
- Vrouw (ref.)						
Leeftijd	0,010		-0,014		0,102	***
	(0,014)		(0,008)		(0,011)	
Werkstatus:						
- In opleiding	-2,799	***	-0,532		3,255	***
	(0,618)		(0,357)		(0,514)	
- Werkloos	2,592	***	1,322	**	4,898	***
	(0,747)		(0,430)		(0,626)	
- Gepensioneerd	2,349	***	1,170	***	1,270	**
	(0,550)		(0,319)		(0,460)	
- Ziek/gehand.	2,454	*	1,635	**	2,694	**
	(1,025)		(0,593)		(0,860)	
- Andere	-0,325		0,601		0,986	*
	(0,554)		(0,320)		(0,464)	
- Betaald werk (ref.)						
Politieke affiliatie:						

- Links	7,445 *** (0,408)	3,436 *** (0,235)	5,141 *** (0,339)
- Rechts	-6,792 *** (0,411)	-1,998 *** (0,237)	-2,555 *** (0,340)
- Missing	1,156 * (0,536)	1,598 *** (0,314)	-0,999 * (0,462)
- Centrum (ref)			
Opleiding:			
- Geen of primair	6,781 *** (0,571)	3,036 *** (0,332)	-2,023 *** (0,475)
- Lager secundair	6,569 *** (0,474)	2,215 *** (0,274)	-1,080 ** (0,393)
- Hoger secundair	6,197 *** (0,421)	1,825 *** (0,243)	-1,142 ** (0,348)
- Tertiair (ref)	.	.	.
Subj. inkomen	-5,306 *** (0,218)	-2,047 *** (0,126)	0,665 *** (0,182)
Religiositeit	0,005 (0,057)	0,143 *** (0,033)	0,138 ** (0,048)
Variantie RI	48,278 * (19,070)	22,674 ** (8,725)	28,403 * (11,346)
Residuele variantie	582,948 *** (5,178)	190,280 *** (1,713)	384,301 *** (3,503)

AV = goal (M4), AV = range (M5), AV = degree (M6).

Ongestandaardizeerde variabelen. * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Tabel 5 toont het één-niveau model voor de drie afhankelijke variabelen, met parameterschattingen, standaardfouten en significantieniveaus. De standaardfouten bevinden zich tussen haakjes. De intercepten zijn alle drie significant en bedragen 81 voor de goal-dimensie, 80,36 voor de range-dimensie en 42,24 voor de degree-dimensie. Aangezien de continue variabelen niet grand mean centered zijn, is het intercept iets lastiger te interpreteren omwille van de variabele *leeftijd*. Een vrouw van 0 jaar, die betaald werk heeft, tertiair onderwijs genoten heeft, zichzelf in het centrum van het politiek spectrum positioneert, zeer moeilijk rondkomt met haar inkomen en helemaal niet religieus is, kent een score van 81 procent voor de goal-dimensie, 80 procent voor de range-dimensie en 42 procent voor de degree-dimensie. We kunnen dus stellen dat een persoon met de zo net beschreven kenmerken positief is voor de goal- en range-dimensie, maar veel minder voor de degree-dimensie. Wat te verwachten is, aangezien het verhogen van de belastingen een wederdienst inhoudt voor de verhoogde herverdelingsgraad. Terwijl bij de vraagstelling in de goal- en range-dimensie geen offers gevraagd worden. Wanneer men naar de individuele kenmerken kijkt, valt direct op dat bijna alle opgenomen variabelen een significant effect hebben. Erg verrast zijn we niet. Dit onderzoek is immers gefocust op het al dan niet bestaan van de relatie tussen immigratie en welvaartsstaatlegitimiteit. De individuele variabelen worden in dit onderzoek beschouwd als controlevariabelen. Er werden dan ook enkel kenmerken geselecteerd waarvan hun effect reeds herhaaldelijk aangetoond werd in de bestaande literatuur. Wanneer men de kenmerken bekijkt, merkt men dat mannen negatiever staan dan vrouwen. En dat dit effect groter is voor de goal-dimensie dan voor de range-dimensie en onbestaand voor de degree-dimensie. Leeftijd blijkt een veel kleinere invloed te hebben dan verwacht. Het effect is negatief voor de range-dimensie en positief voor de overige twee, maar het is enkel significant voor de degree-dimensie. Werklozen, gepensioneerden en zieken of gehandicapten staan positief tegenover alle drie de dimensies. Met werklozen zeer positief tegenover de degree-dimensie. Zij die in opleiding zijn, staan negatief tegenover de goal-dimensie en positief tegenover de degree-dimensie. Het effect voor de range-dimensie is niet significant. Zoals verwacht zijn mensen

die zichzelf rechts van het centrum plaatsen op het politieke spectrum, in mindere mate voorstander van alle drie de dimensies. Terwijl zij die zich links van het centrum positioneren positief tegenover alle drie de dimensies staan. De variabelen opleiding heeft een grote verklaringskracht. Voor de goal- en range-dimensie bevestigen de resultaten de hypothese dat een hoge opleiding gepaard gaat met minder steun voor deze dimensies. Maar voor de degree-dimensie is deze relatie omgekeerd en zijn de effecten negatief. Een mogelijke verklaring is dat laag opgeleide over weinig middelen beschikken, waardoor zij een verhoging van de belastingen als een grote bedreiging zien voor hun financiële zekerheid. Het effect van de variabele *subjectief inkomen* bevestigt dit. Zij die te merken geven dat ze moeilijk rondkomen staan positief tegen de goal- en range-dimensie, maar negatief tegenover de degree-dimensie. Tenslotte rest *religiositeit*, dat enkel voor de range- en degree-dimensie een significante effect kent. Deze is positief, ondanks eerdere bevindingen in de literatuur die wijzen op een negatieve relatie. Door de toevoeging van de individuele controlevariabelen reduceerde de variantie van het random intercept en de residuele variantie voor alle drie de afhankelijke variabelen. Bovendien blijft er voldoende variantie over op het macroniveau om het model uit te breiden met nationale variabelen.

3.3. Twee-niveau-model

Na het opnemen van de individuele kenmerken, kunnen we ons eindelijk op de kern van ons onderzoek richten en de immigratievariabelen toevoegen. In lijn met onze hypothesen, zouden deze variabelen een aanzienlijk deel van de random intercept moeten verklaren. De residuele variantie zal identiek blijven aangezien enkel nationale variabelen toegevoegd worden. De vier immigratievariabelen worden apart toegevoegd, ieder in een eigen model. In tabel 6 bevinden zich de modellen met *goal* als afhankelijke variabele, in tabel 7 de *range* modellen en in tabel 8 de *degree*-modellen. Om de tabellen overzichtelijk te houden, werden de individuele kenmerken, die identiek zijn aan deze van het één-niveau-model, niet weergegeven. Wanneer we de coëfficiënten en significantieniveaus bekijken, merken we dat van de twaalf modellen slechts vier een negatief effect kennen. *Netmigratie* voor de goal-dimensie en de drie stock-indicatoren voor de range-dimensie. Desondanks is geen van deze vier negatieve effecten statistisch significant. Van de twaalf modellen met immigratie-indicatoren, wordt geen enkel negatief significant effect gevonden. We kunnen dus met overtuiging hypothese H1 weerleggen. Aan de hand van onze resultaten lijkt immigratie geen effect te hebben voor de welvaartsstaatsteun. Ondanks de uitgebreide literatuur die de heterogeniteit/herverdeling trade-off verdedigt, blijkt geen enkel van de vier immigratie-indicatoren van negatieve invloed te zijn op ook maar één van de drie dimensies van welvaartsstaatlegitimiteit. De immigratievariabelen hebben geen verklarende waarde voor de goal- en range-dimensie. Ze verhogen de variantie van het random intercept voor beide afhankelijke variabelen. Met uitzondering van *netmigratie*, dat bij de goal-dimensie de variantie lichtjes verlaagd. Omwille van de afwezigheid van significante negatieve effecten, kunnen ook hypothesen H2a, H2b, H2c niet bevestigd worden. De degree-dimensie kent een positief significant effect voor *buiten EU geboren*. Het is zeer merkwaardig dat net de degree-dimensie een positief significant effect kent voor immigratie, terwijl hypothese H3 stelt dat deze dimensie het grootste negatieve immigratie-effect zal ondervinden. Dit doet ons dan ook vermoeden dat Hongarije, dat

gelijktijdig een zeer lage immigratie van buiten de EU kent en een zeer lage score op de degree-dimensie, het positieve effect artificieel vergroot. Daarom worden we de vier multilevel modellen voor de degree-dimensie opnieuw uitgevoerd zonder Hongarije. De resultaten worden getoond in tabel 9. Het significante effect van niet-Europese immigratie is verdwenen en de effectsterkte is gehalveerd. Wel blijven de effecten, hoewel insignificant, positief. Hypothese H3 kan dus eveneens niet bevestigd worden. We kunnen niet aantonen dat de degree-dimensie negatievere immigratie-effecten kent dan de goal-, en range-dimensie.

Tabel 6. Multilevel modellen M7 tot M10: Goal-dimensie en immigratievariabelen.

	M7	M8	M9	M10
Intercept	79,445 *** (4,192)	79,211 *** (5,123)	80,612 *** (4,919)	83,361 *** (2,837)
Buitenlanders	0,2473 (0,575)			
Buitenlands geboren		0,182 (0,474)		
Buiten EU geboren			0,064 (0,744)	
Net immigratie				-0,067 (0,056)
Variantie RI	51,489 * (21,002)	51,666 * (21,082)	52,222 * (21,347)	46,872 * (19,160)

Ongestandaardiseerde variabelen. *p<.05; **p<.01; ***p<.001.

Tabel 7. Multilevel modellen M11 tot M14: Range-dimensie en immigratievariabelen.

	M11	M12	M13	M14
Intercept	80,559 *** (2,850)	82,410 *** (3,441)	81,135 *** (3,328)	79,756 *** (1,985)
Buitenlanders	-0,032 (0,392)			
Buitenlands geboren		-0,209 (0,319)		
Buiten EU geboren			-0,131 (0,506)	
Net immigratie				0,017 (0,040)
Variantie RI	24,409 * (9,730)	23,704 * (9,433)	24,309 * (9,705)	24,093 * (9,612)

Ongestandaardiseerde variabelen. * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Tabel 8. Multilevel modellen M15 tot M18: Degree-dimensie en immigratievariabelen.

	M15	M16	M17	M18
Intercept	39,484 *** (3,115)	37,692 *** (3,685)	35,719 *** (3,207)	39,729 *** (2,100)
Buitenlanders	0,440 (0,425)			
Buitenlands geboren		0,463 (0,340)		
Buiten EU geboren			1,089 * (0,478)	
Net immigratie				0,071 (0,040)
Variantie RI	27,787 * (11,706)	26,163 * (11,101)	21,345 * (9,111)	24,570 * (10,229)

Ongestandaardiseerde variabelen. * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Tabel 9. Multilevel modellen M19 tot M22: Degree-dimensie en immigratievariabelen (zonder Hongarije).

	M19	M20	M21	M22
Intercept	43,015 *** (2,475)	41,935 *** (2,934)	40,433 *** (2,879)	41,355 *** (1,489)
Buitenlanders	0,043 (0,321)			
Buitenlands geboren		0,134 (0,260)		
Buiten EU geboren			0,450 (0,409)	
Net immigratie				0,053 (0,025)
Variantie RI	12,980 * (6,238)	12,485 * (6,111)	11,591 * (5,700)	8,871 * (4,523)

Ongestandaardiseerde variabelen. * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

In de laatste fase van dit onderzoek voegen we de nationale controlevariabelen toe. Het ontbreken van een negatief effect van immigratie kan immers te wijten zijn aan confounding variabelen. Bovendien willen we nagaan of *anti-immigratie salience* een modererend effect heeft op de relatie tussen immigratie en welvaartsstaatlegitimiteit. Het is immers mogelijk dat immigratie enkel in landen met een hoge anti-immigratie salience zorgt voor een lagere welvaartsstaatsteun. De variabelen worden afzonderlijk toegevoegd in een eigen model, samen met een immigratievariabele. Aangezien geen van de vier immigratie-indicatoren een significant negatief effect toonde, zullen we onze keuze op theoretische argumenten steunen. We vermoeden dat immigratie van buiten de EU een negatiever effect kent, omwille van culturele, biologische, economische en politieke redenen. We kiezen daarom voor de variabele *buiten EU geboren*. De resultaten zijn te bezichtigen in tabel 10 tot en met tabel 15. Opnieuw zijn dezelfde individuele variabelen opgenomen maar niet afgebeeld in de tabel om de overzichtelijkheid te bevorderen. Bovendien hebben wij voor de degree-dimensie Hongarije uit de landeselectie gehouden, gezien het het immigratie-effect artificieel verhoogt. Uit de tabellen kan men afleiden dat de toevoeging van de verschillende nationale controlevariabelen niets veranderd aan het effectenpatroon. Een significant negatief effect van immigratie ontbreekt nog steeds. Verder is het het vermelden waard dat opvallend weinig van de uit de literatuur bekende macrodeterminanten significant zijn. Uitzonderingen hierop zijn de *werkloosheidsgraad* voor de goal-dimensie. Deze is positief en dus in lijn met wat we vermoedden. In landen met meer werklozen, staan de inwoners positiever over het herverdelend doel van de welvaartsstaat, gezien de groter de nood aan sociale programma's. Na toevoeging van de variabele *werkloosheidsgraad* halveert de variantie van het random intercept. Het heeft dus een grote verklaringskracht. Voor de range-dimensie zijn het sociaaldemocratische en het Mediterrane *welvaartsstaat type* significante variabelen. Beide hebben een positief effect. In deze landen staat de bevolking positiever tegenover de rol van de overheid over de verschillende welvaartsstaatsdomeinen dan in de landen van het continentale type. De variabele *welvaartsstaat type* heeft een grote

verklaringskracht en verkleint de variantie van het random intercept met drie kwart.

Voor de degree-dimensie zijn de *werkloosheidsgraad* en de mate van *ongelijkheid* significant. De relaties zijn hier echter negatief. Voor *ongelijkheid* kan een mogelijke verklaring geboden worden door de Scandinavische landen. Zij scoren hoog op de degree-dimensie en bezitten de laagste Gini-coëfficiënten ter wereld. We testen dit door het sociaaldemocratische welvaartsstaatype als dummyvariabele samen met *ongelijkheid* in een model te voegen. Het significante effect van *ongelijkheid* verdwijnt. Het sociaaldemocratische welvaartsstaat type functioneert hier dus als mediator. Ook het negatieve effect van de werkloosheidsgraad is onverwacht, vooral omdat het een positief effect teweeg bracht voor de goal-dimensie. Het is mogelijk dat werkloosheid herverdeling als ideaal vergroot, maar dat men daar zelf niet voor wenst bij te dragen gezien het risico op financieel moeilijke tijden. De degree-dimensie wordt namelijk gemeten aan de hand van de vraag of men de belastingen en de sociale uitgaven dient te verhogen. Het verhogen van de belastingen zou weleens te zwaar liggen wanneer men met een verhoogde kans op werkloosheid geconfronteerd wordt. Dit wordt bevestigd door het negatieve individuele effect van een laag subjectief inkomen op de degree-dimensie. Het sterk positieve effect van de individuele variabele *werkloos* op de degree-dimensie, spreekt dit niet tegen. Zij die werkloos zijn, hebben immers weinig om te geven aan de belastingen en kunnen dus kosteloos genieten in geval van hogere sociale uitgaven. De laatste significante variabele is het sociaaldemocratische *welvaartsstaat type*. Net zoals voor de range-dimensie kent dit welvaartsstaat type ook voor de degree-dimensie een positief effect. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de inwoners van de Scandinavische landen het reeds gewoon zijn om hoge belastingen te betalen in ruil voor genereuze sociale voorzieningen. Hun universele welvaartsstaat type wordt in vergelijking met het continentale type veel meer gefinancierd door middel van belastingen in plaats van bijdragen. Het lijkt dan ook logisch dat van alle welvaartsstaat typen zij het meest positief tegenover de degree-dimensie staan. De degree-dimensie ziet bovendien veel variantie van het random intercept

gereduceerd worden door de toevoeging van de nationale controle variabelen. In de modellen waar *BBP*, *ongelijkheid*, en *welvaartsstaat type* worden geïntroduceerd, is de variantie van het random intercept niet langer significant. Dit is niet onverwacht gezien de lage intraclass correlatie. Over het algemeen kunnen we concluderen dat we voor verschillende nationale variabelen een effect vinden, maar dat ook na controle voor deze contextvariabelen immigratie geen risico lijkt te zijn voor de legitimiteit van de welvaartsstaat.

Tabel 10. Multilevel modellen 23 tot 27: Goal-dimensie, immigratie en nationale controlevariabelen.

	M23	M24	M25	M26	M27
Intercept	88,694 *** (6,373)	67,665 *** (5,241)	58,905 ** (14,531)	85,793 *** (13,440)	71,280 *** (7,515)
Buiten EU gebor.	0,805 (0,795)	-0,148 (0,547)	-0,202 (0,727)	0,346 (1,025)	0,118 (0,701)
BBP	-0,465 (0,260)				
Werkeloosheid.		2,194 ** (0,633)			
Ongelijkheid			79,896 (50,609)		
Sociale uitgaven				-0,272 (0,653)	
Linkse politiek					0,029 (0,131)
Variantie RI	43,367 * (2,290)	27,434 * (11,905)	47,122 * (19,904)	56,153 * (23,738)	46,112 * (19,98)

AV = goal. Ongestandaardiseerde variabelen. * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Tabel 11. Multilevel modellen 28 tot 29: Goal-dimensie, immigratie en nationale controlevariabelen.

	M28	M29
Intercept	80,368 *** (5,199)	86,042 *** (14,384)
Buiten EU geboren	0,144 (0,849)	-0,783 (1,845)
Anti-immigratie salience	0,003 (0,013)	
Welvaartsstaat type:		
- Liberaal		-1,556 (6,854)
- Sociaaldemocratisch		-5,590 (5,727)
- Mediterraan		7,854 (5,355)
- Oost-Europees		-3,721 (12,421)
- Continentaal (ref.)		
Variantie RI	56,130 * (23,924)	48,301 * (23,641)

AV = goal. Ongestandaardiseerde variabelen. * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Tabel 12. Multilevel modellen 30 tot 34: Range-dimensie, immigratie en nationale controlevariabelen.

	M30	M31	M32	M33	M34
Intercept	84,104 *** (4,727)	75,890 *** (4,451)	75,720 *** (10,620)	89,486 *** (8,734)	75,542 *** (4,182)
Buiten EU gebor.	0,136 (0,590)	-0,221 (0,475)	-0,197 (0,534)	0,323 (0,668)	-0,417 (0,482)
BBP	-0,169 (0,190)				
Werkeloosheid.		0,896 (0,543)			
Ongelijkheid			19,926 (37,036)		
Sociale uitgaven				-0,439 (0,425)	
Linkse politiek					0,152 (0,078)
Variantie RI	24,510 * (10,22	21,077 * (8,931)	25,648 * (10,678)	23,974 * (10,041)	20,004 * (8,282)

AV = range. Ongestandaardiseerde variabelen. * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Tabel 13. Multilevel modellen 35 tot 36: Range-dimensie, immigratie en nationale controlevariabelen.

	M35		M36	
Intercept	80,504	***	73,614	***
	(3,418)		(5,683)	
Buiten EU geboren	0,083		0,193	
	(0,560)		(0,728)	
Anti-immigratie salience	0,008			
	(0,009)			
Welvaartsstaat type				
- Liberaal			2,334	
			(2,657)	
- Sociaaldemocratisch			7,579	**
			(2,250)	
- Mediterraan			11,137	***
			(2,054)	
- Oost-Europees			7,698	
			(4,881)	
- Continentaal (ref.)				
Variantie RI	24,635	*	6,981	*
	(10,191)		(3,442)	

AV = range. Ongestandaardiseerde variabelen. * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Tabel 14. Multilevel modellen 37 tot 41: Degree-dimensie, immigratie en nationale controlevariabelen.

	M37	M38	M39	M40	M41
Intercept	36,744 *** (3,746)	44,892 *** (3,148)	55,424 *** (7,089)	37,006 *** (6,685)	39,257 *** (3,658)
Buiten EU gebor.	0,166 (0,435)	0,640 (0,357)	0,539 (0,354)	0,220 (0,585)	0,346 (0,464)
BBP	0,201 (0,140)				
Werkloosheid.		-0,879 * (0,372)			
Ongelijkheid			-52,583 * (23,134)		
Sociale uitgaven				0,193 (0,334)	
Linkse politiek					0,039 (0,069)
Variantie RI	10,314 (5,38)	8,267 * (4,210)	8,451 (4,332)	12,868 * (6,390)	12,610 * (6,369)

AV = degree. Hongarije verwijderd uit selectie. Ongestandaardiseerde variabelen. * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Tabel 15. Multilevel modellen 42 tot 43: Degree-dimensie, immigratie en nationale controlevariabelen.

	M42		M43	
Intercept	39,794	***	34,016	***
	(2,851)		(6,044)	
Buiten EU geboren	0,674		1,028	
	(0,429)		(0,772)	
Anti-immigratie salience	0,009			
	(0,006)			
Welvaartsstaat type:				
- Liberaal			2,118	
			(2,733)	
- Sociaaldemocratisch			7,645	*
			(2,378)	
- Mediterraan			1,208	
			(2,098)	
- Oost-Europees			5,366	
			(5,234)	
- Continentaal (ref.)				
Variantie RI	11,005	*	7,019	
	(5,503)		(4,333)	

AV = degree. Hongarije verwijderd uit selectie. Ongestandaardiseerde variabelen. * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Discussie

Lang werd gevreesd dat immigratie de welvaartsstaatlegitimiteit zou eroderen. Onderzoekers waarschuwde voor de veramerikanisering van de Europese welvaartsstaten. Met dit onderzoek schuiven we de onheilvoorspellingen een stuk verder op naar het domein van de mythen. De verwachte negatieve relatie tussen de immigratiegrootte en de welvaartsstaatlegitimiteit bleef uit. Nochtans werd het concept immigratie zeer uitvoerig behandeld. Zo werden er vier verschillende indicatoren voor immigratie gehanteerd. Er werd een onderscheid gemaakt tussen buitenlanders en buitenlands geboren, tussen zij die binnen en buiten de EU geboren werden en tussen de immigratiestocks en -flows. Ook de afhankelijke variabele welvaartsstaatlegitimiteit werd aan de hand van drie dimensies gemeten. In een multilevel analyse, waarbij gecontroleerd werd voor individuele en andere nationale kenmerken, bleek geen van de vier immigratie-indicatoren een significant negatieve invloed te hebben op ook maar één van de dimensies van welvaartsstaatlegitimiteit. De resultaten, hoewel insignificant, wijzen eerder in de richting van een positief effect voor de degree- en goal-dimensie. Voorts kunnen we concluderen werd dat er voor verschillende individuele variabelen een effect werd bevestigd. Onder meer geslacht, leeftijd, opleiding, politieke affiliatie, werkstatus, religiositeit en subjectief inkomen toonde een effect op minstens één en meestal alle drie de dimensies van welvaartsstaatlegitimiteit. Voor de nationale kenmerken bleken de sociaaldemocratische en Mediterrane welvaartsstaat type een positieve invloed te hebben op de range-dimensie en de werkloosheidsgraad op de goal-dimensie. Diezelfde werkloosheidsgraad is echter negatief voor de degree-dimensie, net zoals de mate van ongelijkheid. De sociaaldemocratische welvaartsstaat heeft wel een positief effect op de degree-dimensie. Het toevoegen van deze nationale variabelen aan de modellen veranderde niets aan het ontbreken van een immigratie-effect. Zowel de goal-, range- als degree-dimensie lijkt geen effect te ondervinden van immigratieⁱⁱⁱ. Ook vinden we geen bewijs voor een mogelijk modererende rol van anti-immigratie partijen. De anti-immigratie

saliëncie variabele heeft geen effect op de drie dimensies¹⁰. Evenmin heeft het een impact op de relatie tussen migratie en deze dimensies. De resultaten spreken dus in het nadeel van een mogelijke heterogeniteit/herverdeling trade-off. Een mogelijke verklaring hiervoor is het reeds vermelde positief terugkoppelingseffect van de universele welvaartsstaat op de welvaartsstaatlegitimiteit. Uit de literatuurstudie blijkt immers een opvallende distinctie tussen de Amerikaanse en Europese case. Velen vermoeden dan ook dat de etnische diversiteit enkel op het moment van welvaartsstaatcreatie van groot belang is geweest. Eens de welvaartsstaat een feit was in vele Europese landen, heeft haar universele karakter ervoor gezorgd dat alle lagen van de bevolking gebruik kunnen maken van de sociale voorzieningen en niet enkel de armen of de immigranten. Dit universeel karakter, in vergelijking met de Amerikaanse welvaartsstaat, is een mogelijke verklaring voor de aanhoudende Europese welvaartsstaatsteun ondanks de grootschalige immigratie.

We willen benadrukken dat dit onderzoek enkel een uitspraak kan doen over de Europese case. Men dient steeds voorzichtig te zijn met veralgemeningen op basis van Europese onderzoeksresultaten. Zelfs wanneer deze veralgemening gericht is naar andere welvarende democratieën dient men op te passen. Andere contextuele variabelen kunnen immers verschillende effecten veroorzaken. Japan, bijvoorbeeld, geniet een lagere steun voor sociaal beleid dan Australië en Canada, terwijl het over een veel homogener bevolking beschikt dan deze twee landen (Brady & Finnigan, 2014). De geruststellende resultaten in dit onderzoek kunnen niet uitsluiten dat er een drempelwaarde voor immigratie bestaat, die indien overschreden wel tot een beschadiging van de welvaartsstaatsteun leidt. Het is dus mogelijk dat alhoewel de Europese welvaartsstaatlegitimiteit nu nog geen negatieve effecten ervaart, dit wel kan verschijnen wanneer de immigratiegrootte van een bepaald land een kritisch tipping point bereikt. Bovendien betekent de afwezigheid van een effect op de goal-, range- en degree-dimensie van welvaartsstaatlegitimiteit niet automatisch dat immigratie geen negatieve effecten heeft op andere

---

¹⁰ Ook wanneer anti-immigratie saliëncie wordt toegevoegd aan het model zonder een immigratie-indicator vertoont het geen effect.

welvaartsstaatattitudes. Het is mogelijk dat immigratie enkel een negatief effect heeft op de attitudes die betrekking hebben op sociale programma's waar immigranten veel gebruik van maken. Men spreekt dan over welvaartsstaatchauvenisme. Gezien de populariteit van sociale programma's, is het waarschijnlijk dat etnische diversiteit eerder leidt tot welvaartsstaatchauvenisme dan tot een verlaging van de sociale bescherming van alle burgers (van Oorschot, 2008). Welvaartsstaatchauvenisme kan een duale welvaartsstaat creëren waarin een uitgebreide sociale bescherming bestaat voor de gewone bevolking, langs een restrictieve welvaartsstaat voor de nieuwe immigranten. Tekenen hiervan zijn zowel zichtbaar in Denemarken als in het Verenigd Koninkrijk. In dit laatste land wordt zelfs de uitkeringsgerechtigheid van EU-migranten in vraag gesteld.

Enkele punten van kritiek dienen aangehaald te worden. Ondanks het respecteren van de multidimensionaliteit van welvaartsstaatlegitimititeit, kan men oordelen dat de acht items die hier gehanteerd worden om de drie dimensies te meten, nog steeds onvoldoende zijn. Vooral het meten van de goal- en degree-dimensie aan de hand van één item, is te betreuren. Ook wensen we nog enkele voorstellen te doen voor toekomstig onderzoek. Zo zijn we zeer geïnteresseerd in de reden achter het mogelijke positieve effect van immigratie op de degree- en goal-dimensie. Een vervolgonderzoek waarbij men crosslevel interacties invoert tussen het percentage immigranten en bepaalde individuele kenmerken kan een mogelijke verklaring op het spoor komen. Ons tweede voorstel is gericht op het onderzoeken welke aspecten van de Europese welvaartsstaat verantwoordelijk zijn voor het compenseren van etnische diversiteit en hoe dit proces concreet verloopt. Zoals reeds aangehaald werd, speelt het universele karakter van de Europese welvaartstaten wellicht een grote rol. Maar via welke mechanisme dit concreet gebeurt, is niet gekend. Meer onderzoek hieromtrent is nodig. Ook de mogelijke rol die de linkse politieke partijen spelen in verdediging van de welvaartsstaatlegitimititeit tegen etnische diversiteit, verdient onderzocht te worden. De grootste nood is echter aan longitudinaal en cross-sectioneel onderzoek naar de effecten van immigratie op welvaartsstaatsteun. Om dit te onderzoeken is longitudinale data nodig

en zover wij weten bestaan deze niet. Het is dan ook van belang dat er stappen ondernomen worden om longitudinale data te verzamelen. Een longitudinaal onderzoek kan niet enkel een grotere claim leggen op causaliteit, maar is tevens beter in staat om een mogelijk tipping point van immigratie te ontdekken.

Als beleidsadvies willen we kort vermelden dat er geen reden tot paniek lijkt te zijn omtrent de verhoogde immigratie en de daarmee gevreesde daling in steun voor de Europese systemen van solidariteit. Aan belangengroepen die het migratie-argument aanhalen ter rechtvaardigen voor welvaartsstaatontmanteling, hoeft men dan ook geen gehoor te geven. Om af te sluiten wille we graag nog meegeven dat hoewel onze onderzoeksvraag nogal eurocentrisch klinkt, de resultaten ervan voor de hele wereld van belang zijn. Want als toekomstig onderzoek aantoont dat het grote verschil tussen Europese en Amerikaanse welvaartsstaten grotendeels verklaard kan worden door de timing van etnische heterogeniteit, betekent dit een extra hindernis voor etnisch diverse ontwikkelingslanden die hopen een uitgebreide welvaartsstaat uit te bouwen. Gezien de grote verscheidenheid aan volkeren en stammen binnen de meeste ontwikkelingslanden, is dit geen onbelangrijke kwestie.

Eindnoten

ⁱ ESS 4 bevat een variabele die peilt naar de perceptie van het percentage buitenlands geboren en werkende leeftijd. We hebben echter besloten deze variabele niet op te nemen als indicator van de subjectieve immigratiegrootte omdat het aandeel buitenlands geboren en werkende leeftijd zwaar onderschat wordt, terwijl het aandeel buitenlands geboren in de totale populatie zwaar overschat wordt. Het is dus geen geschikte proxy voor de perceptie van de totale buitenlands geboren populatie.

ⁱⁱ Hoewel de vraag naar inkomensherverdeling in elke ronde van het ESS voorkomt, is een longitudinaal onderzoek niet mogelijk. Door de beperkte tijdsspanne tussen de eerste en laatste ronde van de ESS en het robuuste karakter van de attitude. Nochtans zou een onderzoeksdesign gericht op zowel cross-sectionele als longitudinale data, de claim op causaliteit vergroten.

ⁱⁱⁱ Hetzelfde onderzoeksdesign werd uitgevoerd op de vijfde ronde van de ESS. Ook hier vonden we geen significant negatief effect van de vier immigratie-indicatoren op de inkomensherverdelings- en armoedepreventie-attitude. Beide kunnen geclassificeerd worden onder de goal-dimensie.

Bibliografie

- Alesina, A., Baqir, R., & Easterly, W. (1999). Public goods and ethnic divisions. *Quarterly Journal of Economics*, 114(4), 1243–1284.
- Alesina, A., Devleeschauwer, A., Easterly, W., Kurlat, S., Wacziarg, R. (2003). Fractionalization. *Journal of Economic Growth*, 8(2), 155–194.
- Alesina, A., & Glaeser, E. L. (2004). *Fighting Poverty in the U.S. and Europe*. New York, NY: Oxford University Press.
- Arts, W., & Gelissen, J. (2001a). Three worlds of welfare capitalism or more? A state-of-the-art report. *Journal of European Social Policy*, 12(2), 137–158.
- Arts, W., Gelissen, J. (2001b). Welfare States, Solidarity and Justice Principles: Does the Type Really Matter?. *Acta Sociologica*, 44(4), 283–299.
- Bail, C. A. (2008). The Configuration of Symbolic Boundaries Against Immigrants in Europe. *American Sociological Review*, 73, 37-59.
- Blekesaune, M., & Quadagno, J. (2003). Public Attitudes toward Welfare State Policies: A Comparative Analysis of 24 Nations. *European Sociological Review*, 19(5), 415-427.
- Bollen, K., & Barb, K. (1981). Pearson's r and coarsely categorized measures. *American Sociological Review*, 46, 232–239.
- Brady, D., & Finnigan, R. (2014). Does immigration undermine public support for social policy? *American Sociological Review*, 79(1), 17–42.
- Burgoon, B., Koster, F., & van Egmond, M. (2012). Support for redistribution and the paradox of immigration. *Journal of European Social Policy*, 22(3), 288–304.
- Cousins, M. (2005). *European Welfare States Comparative Perspectives*. Londen, England: Sage Publications Ltd.
- Dahlberg, M., & Edmark, K., & Lundqvist, H. (2011). Ethnic diversity and preferences for redistribution. *Journal of Political Economy*, 120(1), 41-76.

- Dallinger, U. (2010). Public support for redistribution: what explains cross-national differences? *Journal of European Social Policy*, 20(4), 333-349.
- Eger, M.A. (2010) Even in Sweden: the effect of immigration on support for welfare state spending. *European Sociological Review*, 26(2), 203–217.
- ESS. (z.d.). *About the European Social Survey European Research Infrastructure – ESS ERIC*. Geraadpleegd op <http://www.europeansocialsurvey.org/about/index.html>
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Esping-Andersen, G. (1999). *Social Foundations of Postindustrial Economies*. Oxford: Oxford University Press.
- European Commission. (2011). *The EU provisions on social security. Your rights when moving within the European Union*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eurostat. (2011). *Migrants in Europe: A statistical portrait of the first and second generation*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eurostat (2014). *Statistics Explained. Migration and migrant population statistics*. Geraadpleegd op http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics
- Ferrera, M. (1996). The southern model of welfare in social Europe. *Journal of European Social Policy*, 6(1), 17–37.
- Freeman, G. (1986). Migration and the political economy of the welfare state. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 485, 51– 63
- Fullerton, A. S., & Dixon, J. C. (2009). Racialization, Asymmetry, and the Context of Welfare Attitudes in the American States. *Journal of Political and Military Sociology*, 37, 95-120.
- Gelissen, J. (2000). Popular support for institutionalised solidarity: a comparison between European welfare states. *International Journal of Social Welfare*, 9(4), 285-300.
- Görxhani, K., & Koster, F. (2012). 'I am not alone': Understanding public support for the welfare state. *International Sociology*, 27(6), 768 –787.

- Goul Andersen, J. (2006). *Immigration and the Legitimacy of the Scandinavian Welfare State: Some Preliminary Danish Findings* (AMID Working Paper No. 53). Geraadpleegd op Academy for Migration Studies in Denmark website: http://www.amid.dk/pub/papers/AMID_53-2006_Jorgen_Goul_Andersen.pdf
- Halvorsen, K. (2007). Legitimacy of Welfare States in Transitions from Homogeneity to Multiculturalism: A Matter of Trust. In S. Mau & B. Veghte (Eds.), *Social Justice, Legitimacy and the Welfare State* (239-259). Aldershot: Ashgate
- Heck, R. H., Thomas, S. L., & Tabata, L. N. (2010). *Multilevel and Longitudinal Modeling with IBM SPSS*. New York, NY: Routledge.
- Hjerm, M., & Schnabel, A. (2012) How much heterogeneity can the welfare state endure? The influence of heterogeneity on attitudes to the welfare state. *Nations and Nationalism*, 18(2), 346–369.
- Hooghe, M., Trappers, A., Meuleman, B., & Reeskens, T. (2008). Migration to European Countries: A Structural Explanation of Patterns, 1980-2004. *International Migration Review*, 42(2), 476-504.
- Hopkins, D. J. (2009). The diversity discount: when increasing ethnic and racial diversity prevents tax increases. *The Journal of Politics*, 71(1), 160–177.
- Hopkins, D. J. (2010). Politicized Places: Explaining Where and When Immigrants Provoke Local Opposition. *American Political Science Review*, 104(1), 40–60.
- Hox, J. (2010). *Multilevel analysis: techniques and applications* (2nd ed.). London, England: Taylor & Francis.
- Hvinden, B. (2006). *Is increased Cross-border Mobility Incompatible with Redistributive Welfare States? The North European Case* (ZeS Working Paper No. 2). Geraadpleegd op <http://EconPapers.repec.org/RePEc:zbw:zeswps:02200>
- Kaltenthaler, K., & Ceccoli, S. (2008). Explaining patterns of support for the provision of citizen welfare. *Journal of European Public Policy*, 15(7), 1041-106.
- Koster, F., & Kaminska, M. (2012). Welfare state values in the

- European Union, 2002–2008. A multilevel investigation of formal institutions and individual attitudes. *Journal of European Public Policy*, 19(6), 900-920.
- Kunovich, R. (2004). Social structural position and prejudice: an exploration of cross-national differences in regression slopes. *Social Science Research*, 33, 20-44.
- Kymlicka, W., & Banting, K. (2006). Immigration, multiculturalism and the welfare state. *Ethics and International Affairs*, 20(3), 281-304.
- Linos, K., & West, M. (2003). Self-interest, social beliefs, and attitudes towards redistribution: re-addressing the issue of cross-national variation. *European Sociological Review*, 19(4), 393-409.
- Lipset, S., & Marks, G. (2000). *It Didn't Happen Here: Why Socialism Failed in the United States*. New York: W. W. Norton.
- Luttmer, E. (2001). Group loyalty and the taste for redistribution. *Journal of Political Economy*, 109, 500-528.
- Mau, S. (2003). *The moral economy of welfare states: Britain and Germany compared*. London, England: Routledge.
- Mau, S., & Burkhardt, C. (2009). Migration and Welfare State Solidarity in Western Europe. *Journal of European Social Policy*, 19, 213-229.
- Meuleman, B. (2009). *The influence of macro-sociological factors on attitudes toward immigration in Europe. A cross-cultural and contextual approach*. (Unpublished doctoral dissertation). Katholieke Universiteit Leuven, Leuven.
- O'Connor, J. S., & Olsen, G. M. (1998). *Power resources theory and the welfare state: a critical approach*. University of Toronto Press.
- Patsiurko, N., Campbell, J., & Hall, J. (2012). Measuring cultural diversity: ethnic, linguistic and religious fractionalization in the OECD. *Ethnic and Racial Studies*, 35(2), 195-217.
- Pierson, P. (2011). *The Welfare State over the very long run* (ZeS Working Paper No. 2). Geraadpleegd op <https://www.econstor.eu/dspace/bitstream/10419/46215/1/65484416X.pdf>

- Putnam, R. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century. *Scandinavian Political Studies*, 30(2), 137–174.
- Rehm, P. (2005). *Citizen support for the Welfare State: Determinants of preferences for income redistribution* (WZB Working Paper No. 2). Geraadpleegd op <http://bibliothek.wzb.eu/pdf/2005/ii05-02.pdf>
- Roller, E. (1995). The Welfare State: The Equality Dimension. In O. Borre, & E. Scarbrough (Eds.), *The scope of government* (165-197). New York: Oxford University Press.
- Roosma, F., Gelissen, J., & van Oorschot, W. (2012). The Multidimensionality of Welfare State Attitudes: A European Cross-National Study. *Social Indicators Research*, 113, 235–255.
- Roosma F., van Oorschot W., & Gelissen J. (2014). The preferred role and perceived performance of the Welfare state: European welfare attitudes from a multidimensional perspective. *Social Science Research*, 44, 200–210.
- Salter, F. K. (2004). *Welfare, Ethnicity, and Altruism: New Findings and Evolutionary Theory*. London, England: Taylor & Francis.
- Savelkoul, M., Scheepers, P., Tolsma, J., & Hagendoorn, L., (2011). Anti-Muslim Attitudes in The Netherlands: Tests of Contradictory Hypotheses Derived from Ethnic Competition Theory and Intergroup Contact Theory. *European Sociological Review*, 27(6), 741–758.
- Schmidt, A. W., & Spies, D.C. (2014). Do Parties "Playing the Race Card" Undermine Natives' Support for Redistribution? Evidence From Europe. *Comparative Political Studies*, 47(4), 519 –549.
- Senik, C., Stichnoth, H., & Van der Straeten, K. (2009). Immigration and natives' attitudes towards the welfare state: evidence from the European Social Survey. *Social Indicators Research*, 91, 345–370.
- Snijders, T., & Boskers, R. (1999). *Multilevel Analysis*. London, England: Sage.
- Sobotka, T. (2008). The rising importance of migrants for childbearing in Europe. *Demographic Research*, 19, 225-248.

- Soroka, S., Banting, K., & Johnston, R. (2006). Immigration and redistribution in a global era. In S. Bowles, P. Bardham & M. Wallerstein (Eds.), *Globalization and Egalitarian Redistribution* (261-288). Princeton, NJ: Princeton University Press & Russell Sage Foundation.
- Svallfors, S. (1997). Worlds of Welfare and Attitudes to Redistribution: A Comparison of Eight Western Nations. *European Sociological Review*, 13(3), 283-304.
- Svallfors, S. (1999). Political trust and attitudes towards redistribution. *European Societies*, 1(2), 241-268.
- Taylor-Gooby, P. (2005). Is the future American? Can left politics preserve European welfare states from erosion through growing 'racial' diversity?. *Journal of Social Policy*, 34, 661–672.
- Titmuss, R. (1968). *Commitment to welfare*. London, England: George Allen and Unwin Ltd.
- van Oorschot, W. (2006). Making the Difference in Social Europe: Deservingness Perceptions among Citizens of European Welfare States. *Journal of European Social Policy* 16(1), 23-42.
- van Oorschot, W. (2008). Solidarity towards immigrants in European welfare states. *International Journal of Social Welfare*, 17, 3-14.
- van Oorschot, W., & Meuleman, B. (2012). Welfarism and the multidimensionality of welfare state legitimacy: Evidence from The Netherlands, 2006. *International Journal of Social Welfare*, 21, 79–93.
- York, R. (2012). Residualization is not the answer: Rethinking how to address multicollinearity. *Social Science Research*, 41, 1379–1386.
- Wilensky, H. L. (1975). *The welfare state and equality. Structural and ideological roots of public expenditures*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Bijlagen

Tabel 16. Nationale percentages op de immigratie-indicatoren.

Land	Buitenlanders	Buitenlands geborenen	Buiten EU geborenen	Netmigratie
België	9,38	13,43	6,61	0,5962
Cyprus	15,64	18,92	13,86	2,1365
Denemarken	5,81	8,82	5,64	0,4604
Duitsland	8,76	11,64	7,41	-0,0651
Estland	16,00	16,44	15,27	-0,1534
Finland	2,67	4,02	2,53	0,2904
Frankrijk	5,83	11,26	7,81	0,0882
Griekenland	8,25	11,07	8,26	-0,0169
Hongarije	1,86	4,23	1,35	0,1638
Ierland	12,82	16,27	4,31	0,3737
Nederland	3,86	10,88	8,34	0,1883
Noorwegen	6,31	10,18	6,00	0,9140
Polen	0,13	1,19	0,71	-0,0390
Portugal	4,17	8,08	6,18	0,0887
Slovenië	3,47	11,98	7,76	0,9245
Spanje	11,65	13,46	8,71	0,9548
Tsjechië	3,89	3,67	2,36	0,6549
Verenigd Koninkrijk	6,79	10,99	7,41	0,4158
Zweden	5,92	13,84	8,15	0,6051

Bron: Eurostat, eigen berekeningen.

Tabel 17. Nationale waarden van de macro-controle variabelen.

Land	BBP	Werkloosheid	Sociale uitgaven	Ongelijkheid	Linkse politiek	Anti-immigratie salience	WS. type
België	28,9	7,0	28,3	0,275	51,21	-174,93	Continentaal
Cyprus	24,8	3,7	19,5	0,290	16,34	11,82	Mediterraan
Denemarken	31,1	3,4	30,7	0,251	41,20	204,63	Scandinavisch
Duitsland	29,0	7,5	28,0	0,302	53,91	-319,99	Continentaal
Estland	17,2	5,5	14,9	0,309	28,81	626,47	Oost-
Finland	29,7	6,4	26,2	0,263	38,61	-74,67	Scandinavisch
Frankrijk	26,7	7,4	31,3	0,298	32,64	92,58	Continentaal
Griekenland	23,2	7,8	26,2	0,334	65,05	-13,66	Mediterraan
Hongarije	15,9	7,8	22,9	0,252	54,65	91,86	Oost-
Ierland	32,9	6,4	21,2	0,299	13,48	-307,27	Liberaal
Nederland	33,5	3,1	28,5	0,276	28,10	-261,75	Continentaal
Noorwegen	47,9	2,5	22,2	0,251	55,72	-242,91	Scandinavisch
Polen	14,1	7,1	19,4	0,320	37,10	118,30	Oost-
Portugal	19,5	8,5	24,3	0,358	43,17	-23,50	Mediterraan
Slovenië	22,7	4,4	21,4	0,234	48,17	26,42	Oost-
Spanje	25,9	11,3	22,0	0,319	50,29	-252,03	Mediterraan

Tsjechië	20,2	4,4	18,0	0,247	39,91	-36,56	Oost-
Verenigd Koninkrijk	28,6	5,6	25,6	0,339	72,91	-0,50	Liberaal
Zweden	30,9	6,2	29,5	0,240	74,98	-103,13	Scandinavisch

Bron: Eurostat, DICE, CMP, eigen berekeningen.

- BBP = BBP (in duizendtallen) aan marktprijzen voor het jaar 2009, uitgedrukt in koopkracht standaard per inwoner.
- Sociale uitgaven = Sociale uitgaven voor het jaar 2009, als percentage van het BBP.
- Ongelijkheid = Gini-coëfficiënt van het geëquivaliseerde beschikbare inkomen.
- Werkloosheid = De gemiddelde werkloosheidsgraad voor het jaar 2009 onder de 15- tot 74-jarigen,
- Linkse politiek = Som van het percentage regeringszetels van linkse partijen, vanaf het jaar 1993 tot en met 2008.
- Anti-immigratie salience = In de dataset van het Comparative Manifesto Project werden de categorieën 601 (nationale levenswijze: positief) en 608 (multiculturalisme: negatief) opgeteld. En daarvan werden de categorieën 602 (nationale levenswijze negatief) en 607 (multiculturalisme: positief) en 705 (benadeelde minderheidsgroepen) afgetrokken. Dit gaf een anti-immigratie score per partij. Vervolgens worden deze scores vermenigvuldigd met het aantal stemmen dat de partij haalde. Dit levert een gewogen score per partij. Tenslotte wordt de som gemaakt van de gewogen scores van partijen die een regeringsdeelname in de wacht sleepte in de verkiezing die het dichtst bij het jaar 2008 ligt.

Tabel 18. Beschrijvende statistieken van de continue variabelen.

Variabele	N	Gemiddelde	Std. Deviatie	Minimum	Maximum
Goal	31425	70,56	25,91	0,00	100,00
Degree	29653	51,63	20,79	0,00	100,00
Range	30792	76,59	14,63	0,00	100,00
Leeftijd	31798	48,18	18,64	15,00	123,00
Religiositeit	31610	4,53	2,97	0,00	10,00
Subjectief inkomen	31643	3,03	0,82	1,00	4,00
Buitenlanders	31862	0,07	0,04	0,00	0,16
Buitenlands geboren	31862	10,19	4,36	1,19	18,92
Buiten EU geboren	31862	6,51	3,26	0,71	15,27
Netmigratie	31862	0,41	0,47	-0,15	2,14
BBP	31862	26519,53	7091,70	14100,00	47900,00
Sociale uitgaven	31862	24,61	4,22	14,90	31,30
Werkloosheidsgraad	31862	6,40	2,18	2,50	11,30
Ongelijkheid	31862	0,29	0,04	0,23	0,36
Linkse politiek	31862	45,87	15,78	13,48	74,98
Anti-immigratie salience	31862	-57,18	195,36	-319,99	626,47
Pro-welvaartsstaat salience	31862	1347,95	467,65	609,58	2238,44

Ongewogen variabelen. Bron: ESS 4, eigen calculaties.

Tabel 19. Frequenties van de categoriale variabelen.

Variabele	Frequentie	Percentage
Man	15052	47,2
Vrouw	16801	52,7
Continentaal	7400	23,2
Liberaal	3495	11,0
Sociaaldemocratisch	6589	20,7
Mediterraan	7315	23,0
Oost-Europees	7063	22,2
Primair	4973	15,6
Lager secundair	5801	18,2
Hoger secundair	12528	39,3
Hoger secundair	8504	26,7
Betaald werk	16331	51,3
In opleiding	2522	7,9
Werkloos	1409	4,4
Gepensioneerd	7696	24,2
Ziek of gehandicapt	767	2,4
Andere	3050	9,6
Links	6005	18,8
Centrum	14997	47,1
Rechts	7264	22,8
Missing	3596	11,3

Ongewogen variabelen. Bron: ESS 4, eigen calculaties
